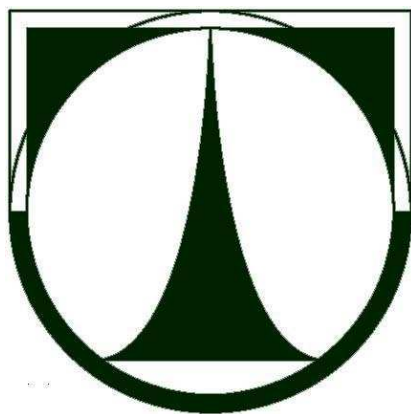

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011

Bc. Vendula Bambušková

Technická univerzita v Liberci
Ekonomická fakulta

Studijní program: **N 6208 – Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**

Vývoj neziskového sektoru v ČR po roce 1989

The Development of Non-profit Organizations in the Czech Republic after 1989

DP - EF - KEK - 2011- 03
Bc. Vendula Bambušková

Vedoucí práce: Ing. Labouťková Šárka, Ph.D., katedra ekonomie
Konzultant: Mgr. Hojač Mojmír

Počet stran: 101

Počet příloh: 1

Datum odevzdání: 4. ledna 2011

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne 4. ledna 2011

Bc. Vendula Bambušková

Anotace

Předmětem mé diplomové práce je zmapování vývoje neziskového sektoru v České republice po roce 1989 a zhodnocení současného stavu neziskových organizací u nás. První kapitola obsahuje charakteristiku základních pojmů, vysvětluje podstatu vzniku a hlavní oblasti působení neziskových organizací. Další část osvětluje funkce neziskových organizací ve společnosti a třetí část obsahuje výčet základních zdrojů financování organizací neziskového sektoru. Čtvrtá a zároveň stěžejní část analyzuje vývoj občanské společnosti v České republice. Také hodnotí stav neziskového sektoru, co do počtu působících organizací u nás a nabízí přehled základních forem neziskových organizací, které jsou výsledkem historického vývoje a odrazem současného stavu neziskového sektoru v ČR. Poslední část práce srovnává situaci se světem a doporučuje možné kroky pro rozvoj tohoto sektoru v budoucnosti u nás.

Klíčová slova

nezisková organizace, neziskový sektor, nestátní nezisková organizace (NNO), občanská společnost, sociální odpovědnost, státní nezisková organizace, veřejný sektor

Annotation

The subject of my thesis is the recent development of the nonprofit sector in the Czech Republic since 1989 and assess the current state of NGOs in the country. The first chapter contains a description of basic concepts, explains the essence of the main areas of intervention and non-profit organizations. Another section explains the functions of nonprofit organizations and the third section lists the basic sources of funding non-profit sector. Fourth and main section analyzes the development of civil society in the Czech Republic. It also assesses the state of the nonprofit sector, as the number of organizations operating in the country and provides an overview of the basic forms of non-profit organizations that are the result of historical development and reflects the current state of the non-profit sector in the country. The last part compares the world situation and recommend possible actions for the development of this sector in the future by us.

Key Words

nonprofit organization, nonprofit sector, nongovernmental nonprofit organization (NGO), civil society, social responsibility, governmental nonprofit organization, public sector

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala především vedoucí mé diplomové práce Ing. Šárce Laboutkové, Ph.D. za její cenné připomínky a odborné rady, kterými dopomohla k vypracování této diplomové práce. Velké poděkování patří i mé rodině a blízkým, kteří se mnou měli po celou dobu trpělivost a podporovali mě v průběhu psaní diplomové práce.

Obsah

Seznam tabulek	11
Seznam obrázků.....	12
Seznam zkratk.....	13
Úvod	14
1 Charakteristika neziskového sektoru	16
1.1 Postavení neziskových organizací v hospodářství.....	17
1.1.1 Členění národního hospodářství na základě principu financování.....	18
1.1.2 Členění národního hospodářství podle Pestoffa	19
1.2 Důvod existence neziskových organizací.....	22
1.3 Oborová klasifikace NNO	25
2 Funkce neziskových organizací ve společnosti.....	29
2.1 Funkce neziskových organizací v odborné literatuře	30
2.2 Funkce NNO.....	31
2.2.1 Servisní funkce	32
2.2.2 Inovační funkce	32
2.2.3 Funkce ochrany práv a sociální změny	33
2.2.4 Expresivní a školící funkce	33
2.2.5 Komunitní a demokratizační funkce.....	33
2.3 Slabé a silné stránky NNO.....	34
3 Financování neziskového sektoru	37
3.1 Veřejné financování.....	38
3.1.1 Dotace.....	38
3.2 Neveřejné zdroje financování.....	43
3.2.1 Individuální dárcovství	45
3.2.2 Firemní Dárci.....	46

3.2.3	Nadace	47
3.3	Další možnosti financování NNO.....	48
3.3.1	Členské příspěvky	48
3.3.2	Příjmy dosažené z loterií a her	48
3.3.3	Daňová a poplatková zvýhodnění.....	49
3.3.4	Příjmy z vlastní činnosti	49
4	Vývoj neziskového sektoru v ČR po roce 1989	54
4.1	Analýza rozvoje české občanské společnosti	55
4.1.1	Stav české občanské společnosti v číslech	61
4.2	Dynamický vývoj neziskového sektoru po roce 1989.....	66
4.2.1	Počet nestátních neziskových organizací	66
4.2.2	Počet státních neziskových organizací	75
4.3	Základní formy neziskových organizací v ČR	77
4.3.1	Neziskové soukromoprávní organizace vzájemně prospěšné	77
4.3.2	Neziskové soukromoprávní organizace veřejně prospěšné	80
4.3.3	Ostatní neziskové veřejnoprávní organizace	83
4.3.4	Neziskové organizace typu obchodních společností	83
5	Porovnání českého neziskového sektoru se zahraničním.....	84
5.1	Vyhodnocení a doporučení pro budoucí rozvoj NNO.....	91
5.1.1	Doporučení pro budoucí rozvoj NNO	91
	Závěr.....	95
	Soupis bibliografických citací.....	97
	Seznam příloh	101

Seznam tabulek

Tab. 1: Počet pracovníků podle sektorů ICNPO v roce 1995	28
Tab. 2: Koncepce funkcí NNO podle autora	31
Tab. 3: Podpora NNO dle hlavních oblastí dotační politiky z úrovně ministerstev	40
Tab. 4: Dotace poskytnuté NNO ze státního rozpočtu v jednotlivých letech	43
Tab. 5: Tržby získané v letech 1999 – 2003 ze sázkových her	49
Tab. 6: Zdroje financování neziskových organizací	52
Tab. 7: Participace na veřejných věcech	62
Tab. 8: Nárůst počtu občanských sdružení a organizačních jednotek občanských sdružení v letech 1989 – 2006	67
Tab. 9: Statistika počtu NNO od roku 1990	69
Tab. 10: Počty vybraných NNO v jednotlivých krajích v roce 2003	71
Tab. 11: Počet mimovládních neziskových organizací dle právní formy v letech	72
Tab. 12: Počet sdružení a nadací v Maďarsku v letech 1982 – 2000	73
Tab. 13: Organizační struktura národního hospodářství v letech 2000 – 2004	76
Tab. 14: Podíl neziskových organizací na tvorbě HDP	84
Tab. 15: Počet pracovníků působících v NNO (1999 – 2003)	86
Tab. 16: Podíl NNO na celkovém počtu zaměstnaných v národním hospodářství v roce 1995	88
Tab. 17: Členství v NNO	90

Seznam obrázků

Obr. 1: Členění hospodářství podle Pestoffa	21
Obr. 2: Poskytnuté dotace z rozpočtu ministerstev podle hlavních oblastí v roce 2002	41
Obr. 3: Poskytnuté dotace z rozpočtu ministerstev podle hlavních oblastí v roce 2003	42
Obr. 4: Členství v NNO dle typu organizace	63
Obr. 5: Dárcovství podle sociálních skupin	65
Obr. 6: Vznik NNO v zemích Visegrádské čtyřky od roku 1989 do roku 2001	74
Obr. 7: Podíl neziskového sektoru na zaměstnanosti v roce 1995	85
Obr. 8: Podíl zaměstnanosti v neziskovém sektoru dle oblastí v ČR v roce 1995	87
Obr. 9: Podíl zaměstnanosti neziskového sektoru dle oblastí v západní Evropě v roce 1995	87
Obr. 10: Členství lidí v ČR v neziskových organizacích	89

Seznam zkratek

a.s.	akciová společnost
AV ČR	Akademie věd ČR
ČNB	Česká národní banka
ČSÚ	Český statistický úřad
FO	Fyzická osoba
ICNPO	Mezinárodní klasifikace neziskových organizací (International Classification of Nonprofit Organizations)
MV ČR	Ministerstvo vnitra ČR
NNO	Nestátní neziskové organizace
NROS	Nadace rozvoje občanské společnosti
OPS	Obecně prospěšná společnost
PO	Právnícká osoba
RVNNO	Rada vlády pro nestátní neziskové organizace
STEM	Středisko empirických výzkumů
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
TUL	Technická univerzita v Liberci
ÚZSVM	Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových
VZP ČR	Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila *Vývoj neziskového sektoru v České republice po roce 1989*. Téma neziskových organizací shledávám v současnosti velmi aktuální problematikou. Role neziskových organizací (dále NNO) ve společnosti se stávají stále více diskutovaným tématem. Význam NNO ve společnosti roste, a to především proto, že tyto organizace jsou schopné reagovat na aktuální společenské potřeby. Není pochyb o tom, že rozvoj neziskového sektoru je úzce spjat s rozvojem demokracie.

Za první republiky docházelo k velkému rozvoji neziskového sektoru. Příznivé podmínky jak pro podnikatelskou činnost, tak pro rozvoj celé společnosti byly tomuto rozkvětu velkým přínosem. Opakem se stalo období komunismu, kdy byl zestátněn soukromý sektor a neziskové organizace ztratily svůj význam. Po pádu komunistického režimu v listopadu 1989 nastal zvrat. Změnily se poměry ve společnosti a někdejší totalitní stát se začal měnit podle principů demokratického uspořádání.

Za velmi důležitý prvek, o kterém bych se ráda zmínila, je občanská společnost. Z občanské společnosti vzešly dobrovolnické organizace, které navázaly na kořeny neziskových organizací již v dobách první republiky. Tehdy byly dobré podmínky pro celkový rozvoj společnosti a také neziskového sektoru. V dobách okupace a později v období socialismu, nastal v zemi naopak značný útlum. Jak již bylo zmíněno, význam neziskových organizací stále roste a jsou tudíž dnes předmětem celé řady publikací, internetových portálů, nejrůznějších analýz a výzkumů.

Cílem mé diplomové práce je zmapovat vývoj českého neziskového sektoru potažmo i občanské společnosti od listopadu 1989 až do současnosti. Pomocí vybraných statistických dat bych chtěla posoudit, zda množství existujících neziskových organizací nacházejících se na území České republiky je dostačující a porovnat tento stav s okolními zeměmi. Pokusím se vytypovat současná úskalí těchto organizací u nás a navrhnout některá doporučení, která by mohla přispět k budoucímu rozvoji neziskového sektoru.

První část diplomové práce definuje základní pojmy, objasňuje princip existence NNO, vymezuje oblasti jejich působení a charakterizuje finanční zdroje nezbytné k jejich

existenci. Druhá část předkládá analýzu vývoje NNO, který se úzce váže k vývoji občanské společnosti v ČR, posuzuje jejich množství a obsahuje klasifikaci existujících právních forem neziskových organizací, jež odráží historické souvislosti a současný stav neziskového sektoru u nás. Druhou část uzavírá stručná komparace s vybranými zeměmi a seznam doporučení pro další možný rozvoj českého neziskového sektoru.

Diplomová práce vznikla na základě práce s odbornou literaturou, dostupnými výzkumy a analýzami společnosti a také s elektronickými informacemi zveřejněnými na internetu. Byly použity metody analýzy informací, které se týkají českého neziskového sektoru. Na základě některých porovnání byly popsány možnosti dalšího vývoje NNO v ČR.

1 Charakteristika neziskového sektoru

Neziskový sektor je tvořen organizacemi, jejichž základním cílem rozhodně není dosažení ekonomického zisku. V případě, že nezisková společnost vykazuje ekonomický zisk, použije pak tyto finanční prostředky na opětovný rozvoj činnosti organizace. Neziskové organizace se angažují v mnoha veřejně prospěšných oblastech. Škála jejich zaměření je nesmírně pestrá a některé neziskové organizace jsou aktivní dokonce v několika oblastech najednou. Angažují se například v oblasti sociálních služeb, sportu, kultury či se zaměřují na oblast ochrany kulturních památek nebo ochrany životního prostředí. Výhodou a tedy i jednou ze základních silných stránek neziskového sektoru je právě nesmírná různorodost a barvitost, která s sebou přináší řadu výhod a příležitostí pro budoucí rozvoj české demokratické společnosti.

Problematické je především vymezení neziskového sektoru (i navzdory existence obecných kritérií). I když jsou tato obecná kritéria definována, nelze v rámci jednotlivých evropských států jasně a jednoznačně vymezit, zda můžeme ty či ony typy organizací do sektoru neziskových organizací zařadit či nikoli. Mezi hlavní důvody, jež neumožňují jasnou a jednoznačnou specifikaci neziskového sektoru, můžeme v první řadě uvést odlišnost právních systémů jednotlivých zemí, dále pak politické a společenské tradice, na základě kterých neziskové organizace vznikají. Charakter neziskových organizací je v každé zemi odlišný a velmi specifický. Neziskový sektor se váže také na historické události, zvyklosti, ale odráží i současnou situaci země.

I přes již zmíněná fakta lze uvést nejpoužívanější definici neziskového sektoru podle Lestera M. Salamona (2003), tzv. **strukturálně – operacionální**, jež říká, že neziskový sektor je tvořen institucemi, které jsou:

- ♦ **Organizované**, jejichž základním charakterem je tedy pevná institucionalizace podnikové struktury. Existence těchto institucí je podmíněna např. jednoznačně definovanou zakládací smlouvou popřípadě zřizovací listinou. Organizace neziskového charakteru mají jasně stanovenou strukturu organizace a také náplň podnikové činnosti.

♦ **Soukromé**, jinými slovy jsou organizačně odděleny od vlády. Tento fakt však nelze chápat, že by soukromé neziskové instituce byly odříznuty od státních financí. Finance plynoucí ze státní pokladny jsou významnou a nedílnou složkou rozpočtu organizace, což je všeobecně platné nejen v celé vyspělé Evropě a i v USA.

♦ **Nerozdělující zisk**, jejichž základním principem je reinvestice veškerých vytvořených zisků zpět do organizačních činností. Tato základní podmínka je v českém právním řádu zakotvena prostřednictvím definice organizací založených za účelem odlišným od podnikání.

♦ **Samosprávné**, které můžeme definovat jako organizace disponující interní strukturou. Pro tyto organizace jsou významné kompetence při řízení a kontrole organizace.

♦ **Dobrovolné**, jenž můžeme, jak je již z názvu patrné, chápat jako organizace, jejíž základním principem je dobrovolná práce. Bezpodmínečně nutná je tedy angažovanost nějakého dobrovolného prvku. Jednotlivé neziskové organizace se zajisté od sebe odlišují intenzitou a formou prvku dobrovolnosti.

Dosavadní informace a poznatky o českém neziskovém sektoru lze čerpat z nejrůznějších zdrojů, pramenů, analýz a statistik, které se zakládají na odlišných definicích a úhlech pohledu. Z tohoto faktu vyplývá, že interpretace těchto údajů může být značně obtížná. Některé důležité informace o českých neziskových organizacích vůbec neexistují či mohou být dosti zastaralé a bylo by na místě vynaložit nemalé finanční prostředky a především úsilí na jejich aktualizaci a následné systematické zpracování, jež by mohlo přispět k budoucímu rozvoji neziskového sektoru u nás.

1.1 Postavení neziskových organizací v hospodářství

K porozumění, proč vlastně neziskové organizace existují a na základě jakých pravidel fungují, je třeba vymezit prostor, který je jim stanoven uvnitř národního hospodářství. V rámci tohoto vymezeného prostoru mohou neziskové organizace provozovat svou činnost a současně ve vztahu k občanské společnosti naplňovat vlastní poslání (Rektořík, 2007). Cílem jejich počínání je docílit stabilizace a rozvoje principů demokracie. Existuje

celá řada hledisek, na základě kterých lze národní hospodářství dělit do tří nebo čtyř sektorů. V následujícím textu jsou popsána dvě základní členění dle Rektoříka, (2007):

- ◆ Členění národního hospodářství na základě principu financování
- ◆ Čtyřsektorové členění podle švédského ekonoma Victora A. Pestoffa

1.1.1 Členění národního hospodářství na základě principu financování

Ziskový sektor (nebo-li tržní) je financován z prostředků, které jsou získávány prodejem statků subjekty, jenž jsou součástí ziskového sektoru. Prodej jednotlivých statků je realizován za tržní cenu, která je vytvářena na bázi vzájemného působení tržní nabídky a poptávky. Ústředním cílem organizací v tomto sektoru je vytvoření ekonomického zisku.

Neziskový sektor (nebo-li netržní) tvoří ten segment národního hospodářství, kde jednotlivé subjekty, jenž produkují statky, mohou nabýt prostředků důležitých pro jejich existenci a fungování prostřednictvím přerozdělovacích procesů. Tento sektor lze dále členit na sektor veřejný, sektor soukromý a sektor domácností. Základní principy již zmíněných procesů jsou definovány z hlediska veřejných financí. Cílem neziskového sektoru je na rozdíl od ziskového sektoru získání užitku, a to obvykle v podobě veřejné služby. Cílem neziskových organizací tedy rozhodně není vytvoření ekonomického zisku (Rektořík, 2007).

Neziskový sektor je možno ještě dále členit následujícím způsobem (Rektořík, 2007):

- ◆ Sektor veřejný:

Tato část neziskového sektoru je, jak už je z názvu patrné, řízena veřejnou správou. Do této skupiny neziskových organizací můžeme zařadit například AV ČR nebo také církve. Financování v neziskovém veřejném sektoru je realizováno z veřejných financí.

♦ Sektor soukromý:

Neziskový soukromý sektor nazývaný také třetím sektorem. Tento segment je stejně jako předchozí zaměřen na vytvoření užitku nikoli zisku. Specifickým znakem je však způsob financování, který je vázán především na soukromé finance. Je ale třeba zdůraznit, že příspěvky z veřejných financí se ani v tomto případě nevylučují. Soukromými financemi rozumíme prostředky soukromých fyzických a také právnických osob vložené do výroby či distribuce statků, ale to vše s vědomím, že jim výše uvedené jednání vynese finanční zisk.

♦ Sektor domácností:

Sektor domácností je velmi důležitý zejména pro formování občanské společnosti. Ve sféře národního hospodářství hraje také významnou roli díky zapojení do koloběhu toku financí. Sektor domácností vstupuje i na trh produktů či kapitálu.

1.1.2 Členění národního hospodářství podle Pestoffa

Švédský ekonom Victor A. Pestoff popsal rozdělení národního hospodářství pomocí trojúhelníku, do kterého zakreslil jednotlivé bloky, znázorňující výše definované čtyři sektory. Toto rozdělení je považováno za jedno z nejpropracovanějších a přináší s sebou například výhodu, že z konečné fáze trojúhelníku lze vyčíst i charakteristické znaky organizací působících v dílčích sektorech (Rektořík, 2007).

Národní hospodářství je tedy dle Pestoffova rozděleno do čtyř sektorů. Podstatou tohoto členění je existence tří následujících kritérií (in Rosenmayer, 2005):

- kritérium financování a rozvoje organizace dělí národní hospodářství na sektor ziskový a neziskový
- dle kritéria vlastnictví rozlišuje Pestoff v rámci národního hospodářství sektor veřejný a soukromý
- dle stupně formalizace člení Pestoff národní hospodářství na sektor formální a neformální

Obsahem čtyřsektorového trojúhelníkového modelu národního hospodářství je sektor ziskový soukromý, neziskový sektor, který se dále člení na sektor veřejný, soukromý a sektor domácností.

Z uvedeného modelu jsou díky dělicím přímkám vymezena pole pro jednotlivé sektory-formální/neformální, ziskový/neziskový a veřejný/soukromý. Uprostřed trojúhelníku zbývá plocha vymezená kružnicí, která zachycuje soukromý neziskový sektor. V prostoru, kde se překrývají oblasti dílčích sektorů, je vymezen prostor pro takové organizace, které mají shodné znaky pro dva a více sektorů. Organizace tohoto typu pak nazýváme smíšené nebo-li hraniční a to především z důvodu, že se jednotlivé činnosti či funkce těchto organizací navzájem prolínají. Pouze v případě, kdy nelze jednoznačně zařadit organizaci do žádného z rohových sektorů, řadíme organizaci doprostřed soukromého neziskového sektoru. Může ale také nastat případ, kdy lze definovat zároveň výše uvedená tři kritéria zároveň; v tomto případě se jedná pouze o soukromý neziskový sektor. Negativní vymezení znamená, že organizaci je přiřazena do prostředního sektoru až po prověření, že ji skutečně nelze zařadit ani do jednoho z rohových sektorů (Rosenmayer, 2005).

Jednotlivé fáze trojúhelníku (Rektořík, 2007):

- V **první fázi** trojúhelníku se vytváří veřejný sektor, jenž je umístěn v horním segmentu. Oproti tomu spodní segment trojúhelníku funguje na privátní bázi.
- V **druhé fázi** se v pravém segmentu trojúhelníku definitivně formuje soukromý ziskový sektor, který zůstává v následujících fázích již nezměněn. Levý segment se dočká změny až ve třetí fázi.
- Ve **třetí fázi** trojúhelníku je definitivně vymezen sektor domácností, který nabývá finální podoby a v následujících fázích již zůstane nezměněn. Vzniklá seskupení, jež se vyznačují svým neformálním charakterem, jako například rodiny, domácnosti či sousedské komunity, nenabývají legislativního rámce.
- V poslední tedy **čtvrté fázi** je vymezen prostor pro soukromý neziskový sektor, který je též nazýván jako sektor třetí. Konečná fáze členění národního hospodářství je zachycena na níže uvedeném obrázku.

Pramen: REKTOŘÍK [2001] dle PESTOFFA [1995].

Zdroj: ROSENMYER, T., Definice neziskového sektoru, Soukromý neziskový sektor, s. 34

Obr. 1: Členění hospodářství podle V. A. Pestoffa

Je třeba zdůraznit, že konečná fáze Pestoffova členění je také charakteristická zónami, ve kterých se nachází tzv. hraniční či smíšené organizace. Příkladem smíšené organizace může být soukromá vysoká škola. Tato škola se řídí posláním veřejného sektoru, její charakter je však privátní, ale to nevylučuje, že část finančního rozpočtu je kryta financemi z veřejných zdrojů.

Soukromý neziskový sektor ovlivňuje sektor domácností. Jsou vytvářeny nejrůznější seskupení, která pozbývají formální charakter. Jedná se především o seskupení charitativního charakteru, která se specializují na využití volnočasových aktivit pro děti a mládež. Soukromý neziskový sektor může vstupovat i do ziskového sektoru. V tomto případě jsou zakládány akciové společnosti, družstva či v neposlední řadě společnosti s ručením omezeným jež se realizují například v oblasti sportu, charity nebo se zaměřují na oblast vzdělávání.

Pestoffovo schéma je velmi přehledné a nabízí ucelený soubor různorodých organizací, které jsou součástí třetího sektoru. V této souvislosti je patrné zmínit organizace hraniční a

smíšené, které jsou po stránce výzkumu jedny z nejvýznamnějších. Je možno očekávat, že tento trend bude v budoucnu ještě posilovat. Dochází k ovlivňování a prolínání mezi dílčími sektory, což je způsobeno neurčitostí hranic. Nejsnáze charakterizovatelné jsou vztahy na rozhraní státu a třetího sektoru. Je bezpochyby nutné poukázat na vznik organizací nového typu nebo-li tzv. hybridních organizací, které jsou charakteristické pro oblast nacházející se mezi třetím sektorem a státem. Při poskytování služeb dochází k delegování části odpovědnosti na organizace v neziskovém sektoru. Vzájemný vztah mezi těmito sektory nabývá podoby přesunů finančních zdrojů například v podobě dotací, či je realizován v podobě daňových úlev. Vztahy mezi organizacemi třetího sektoru versus soukromý ziskový sektor mohou nabývat dvou protichůdných podob. V první řadě se jedná o sponzorství, tou méně populární podobou je konkurenční postoj.

Úzké spojení je také patrné mezi sektorem domácností a činnostmi organizací spadající do třetího sektoru, kdy za významný zdroj finančních prostředků je považována zejména dobrovolná pracovní síla, bez jejíž existence by byl rozvoj třetího sektoru téměř nemožný. Dále je zde nutné zdůraznit, že z řad domácností pochází nemalé finanční částky v podobě uživatelských a členských příspěvků a v neposlední řadě také daně.

Na závěr je třeba říci, že vlivem historických změn, ekonomických ale i politických předpokladů dochází k neustálému vývoji a můžeme tedy do budoucna předpokládat, že některé již existující typy organizací budou postupně oslabeny a jiné své postavení na hospodářském trhu posílí. Jedná se o spojitý a dlouhodobý proces, který probíhá přirozeným vývojem a který nelze zastavit (Rektořík, 2007).

1.2 Důvod existence neziskových organizací

Základním principem existence neziskových organizací je angažovanost ve veřejné politice v rámci občanské společnosti. Tato angažovanost je nejvýznamnější příčinou sdružování občanů do nejrůznějších podob neziskových organizací a svoboda sdružování je tak jednou ze stavebních kamenů základních svobod v rámci každého demokratického státu a fungující občanské společnosti.

Je možné definovat několik teorií, které vysvětlují vznik NNO. Tyto teorie řadíme do dvou základních oblastí - ekonomické a sociologické teorie vzniku neziskových organizací. Ekonomové vnímají vznik NNO z důvodu potřeby zabezpečit služby požadované společnostmi. Oproti tomu vnímají podstatu vzniku NNO jako jeden ze způsobů, jak nabýt nástroje pro obhajobu kolektivních či skupinových zájmů. Ekonomové tedy nahlíží na NNO jako na organizace servisní. Sociologové naopak považují NNO za advokační organizace. Olga Angelovská (2009, s. 27 - 34) tyto dva pohledy charakterizuje stručně takto.

Ekonomické teorie vzniku NNO jsou založeny na konceptu racionální volby, což je koncept tradiční. Ústřední problém, na který se snaží právě ekonomické teorie najít řešení, je zajištění veřejného statku v podobě zboží či služeb. Pro tyto veřejné statky platí, že jsou dostupné všem občanům a to i v případě, že za ně nemohou zaplatit. Hlavním cílem všech teorií, které spadají do této skupiny, je uspokojit poptávku občanů po veřejných statcích, ale jde o to, jaký je zvolen nástroj k dosažení tohoto zmíněného cíle. Do skupiny ekonomických teorií vzniku NNO patří :

- **Teorie selhání trhu/ státu** – základním principem této teorie je nedokonalé fungování trhu. Trh není schopen díky existenci nedostatků a deformací uspokojit potřeby veřejnosti. Tato teorie souvisí se spotřebou veřejných statků, jež jsou obyvateli spotřebovávány zdarma, jelikož za ně nechtějí zaplatit. Poskytování veřejných statků se tak většinou nevyplatí, což je hlavní příčinou jejich nedostatku. Protože stát/ trh nedokážou problémy s nedostatky řešit, vznikají NNO za účelem uspokojení potřeb v podobě zboží a služeb. Důvod proč stát/ trh nemohou reagovat na aktuální potřeby obyvatel spočívá v nesmírné různorodosti veřejných statků.
- **Teorie přídavného faktoru** – teorie přídavného faktoru je založena na existenci sociálních podnikatelů, kteří zakládají NNO, aby mohli uspokojit potřeby obyvatel. Sociální podnikatelé zakládají NNO v oblastech jako je například náboženství a snaží se skrze poskytované sociální či zdravotní služby získat občany do své církve.
- **Teorie důvěry** – vznik NNO je dle této teorie opět podmíněn selháním trhu, ale z jiného pohledu. Hlavním důvodem selhání trhu je v tomto případě neschopnost

zajistit důvěryhodné prostředí, tak aby mohly být realizované obchodní transakce. K vytvoření důvěryhodného prostředí je třeba spotřebiteli poskytnout dostatek informací. Pokud dodavatel je schopen ctít toto základní pravidlo, pak může mezi dodavatelem a spotřebitelem vzniknout vztak založený na vzájemné důvěře. V opačném případě, kdy má spotřebitel nedostatek informací a tedy i pochybnosti o dodavateli, dochází k selhání trhu a transakce se většinou nezrealizuje.

- **Teorie sociálního státu** – dle této teorie NNO vznikají nikoli z důvodu selhání státu, ale z důvodu nepřítomnosti funkcí státu. Pokud však stát již služby v dané oblasti poskytuje, tak je dokonce úspěšnější než NNO. Základní princip vzniku NNO tedy spočívá v nedostačující úrovni rozvoje sociálního státu.

Sociologické teorie vzniku NNO jsou dle Olgy Angelovské (2009) založené na myšlence, že vznik NNO je odrazem přirozeného historického vývoje sociálního hnutí. Počáteční fáze tohoto vývoje byla charakteristická svou spontánností. Následující období byla však provázena poměrně výrazným tlakem s cílem dosáhnout vyšší efektivity a tím bylo možno uspět při prosazování zájmů členů a stoupenců daného hnutí. Klíčem úspěchu sociálního hnutí viděla většina členů a stoupenců ve vzniku organizačních jednotek v rámci hnutí. Do této skupiny sociologických teorií vzniku NNO lze řadit:

- **Teorii mobilizace zdrojů** – dle této teorie větší či menší skupiny členů společnosti bojují o nedostatečné zdroje tak, aby bylo dosaženo cílů tohoto uskupení, a to co nejefektivněji. Tyto kolektivy usilují o dosažení sociální změny či se jí snaží zabránit. Profesionalita je nezbytným základem úspěšnosti, bez něhož by vnitřní či vnější zdroje nemohly být kumulovány, alokovány a mobilizovány ve prospěch sociální organizace.
- **Teorii struktury politických příležitostí** – na základě této teorie je pohlíženo na sociální hnutí jako na politické aktéry, jejichž cílem není dosažení zisku konkrétních zdrojů, ale uplatnění vlivu na procesy rozhodování. Úspěšná mobilizace zdrojů vyžaduje nemalé úsilí, jež je třeba zvládnout jen pomocí silné organizační struktury. Jednotlivci bývají při vyjednávání znevýhodňováni, proto si sociální hnutí vytváří své neziskové organizace, aby snadněji prosadily své zájmy.

- **Teorii kolektivní identity** – jejíž podstatou je ochota obětovat vlastní zájmy a někdy i zdraví, a to ve prospěch budování kolektivní identity. Formování a udržování kolektivní identity může probíhat jen za soustavné spolupráce členů hnutí, což vyžaduje fungující komunikační strukturu.

1.3 Oborová klasifikace NNO

Působení neziskových organizací je velice rozmanité a uplatňuje se v několika oblastech společnosti. K lepšímu pochopení je nutné systematicky zařadit a zredukovat oblasti působení NNO do menšího počtu kategorií, jenž jsou pro neziskový sektor typické. Právě z již zmíněného důvodu byla vytvořena týmem vědců Mezinárodní klasifikace neziskových organizací (ICNPO), která člení NNO dle působení do dvanácti následujících oblastí (Angelovská, 2009, s. 20 - 22):

1. Oblast kultury, umění, sportu a rekreace

Do této oblasti se řadí kromě divadel také zoologické zahrady, muzea, knihovny, orchestry či nejrůznější umělecká vystoupení atd. Patří sem i sportovní kluby, nejrůznější tělovýchovné organizace, dále také dětské tábory apod.

2. Oblast vzdělání a výzkumu

Do této oblasti spadá výchova předškolních dětí, školy základní, střední a vysoké, dále pak odborné vzdělávání a nesmíme opomenout vzdělávání dospělých, výzkumné ústavy a sdružení rodičů a přátel školy.

3. Oblast zdraví

Do oblast zdraví spadají samozřejmě nemocnice či rehabilitační zařízení, preventivní zdravotní péče, lékařská pohotovost ale i instituce duševního zdraví atd.

4. Oblast sociálních služeb

Do této oblasti řadíme především péči o děti a mládež, dále pak péči o rodinu, služby poskytované handicapovaným a starším občanům, zakládání a provozování útulků, jídelen o v neposlední řadě také pomoc lidem bez domova.

5. Oblast ekologie

Do oblasti ekologie spadá ochrana životního prostředí, ochrana živočichů a zvířat, poskytování veterinárních služeb atd.

6. Oblast rozvoje obce a bydlení

Do této oblasti spadá například podpora obecných a sousedských aktivit. Dále lze do této skupiny řadit organizace pro podporu zaměstnanosti, organizace podporující hospodářské či společensky rozvojové aktivity, bytová družstva atd.

7. Oblast politiky, ochrany práv a obhajoby zájmů

Do oblasti politiky v každém případě patří politické strany či hnutí a organizace podporující politické strany. Do této oblasti bezpochyby spadá právní poradenství, organizace pro ochranu lidských práv a práv menšin, dále také sdružení měst a obcí, podpora prevence kriminality a podpora obětí kriminálních činů. Nelze zapomenout ani na ochranu spotřebitele.

8. Oblast organizování dobročinnosti

Do této oblasti řadíme nejrozličnější nadace, charitativní organizace, sdružení podporující dobročinnost, centra pro dobrovolníky ale i církevní charitativní zařízení.

9. Oblast náboženství

V tomto případě nelze opomenout kostely, synagogy a mešity různého náboženského vyznání, ostatní bohoslužebná místa a místa sloužící pro kultovní obřady.

10. Oblast mezinárodních aktivit

Pod pojmem mezinárodní aktivity si můžeme v tomto případě představit výměnu přátelských a kulturních programů, mezinárodní podporu při neštěstí, rozvojovou pomoc či mezinárodní mírovou podporu lidských práv apod.

11. Oblast profesních a pracovních vztahů

Do této oblasti spadají především profesní komory jako např. Lékařská komora, ale i odborové organizace.

12. Jiná oblast

Pro zajímavost je možno nahlédnout do následující tabulky na počet pracovníků, jenž se v roce 1995 v neziskovém sektoru angažovali v jednotlivých oblastech.

Tab. 1: Počet pracovníků dle sektorů ICNPO v roce 1995

Skupiny	Nestátní neziskový sektor	Státní neziskový sektor	Ziskový sektor (soukromý a veřejný)	Neziskových organizací celkem
Kultura, sport a volný čas	26 705	40 500	36 677	113 882
Vzdělání a výzkum	13 239	284 024	27 405	324 668
Oblast zdraví	15 490	129 766	94 603	239 859
Sociální služby	15 090	70 477	16 805	102 372
Životní prostředí	17 755	20 910	6 806	45 491
Rozvoj obce a bydlení	12 589	15 381	17 454	45 424
Oblast politiky a prosazování zájmů	4 888	16 629	8 017	29 534
Oblast organizování dobročinnosti	2 676	0	0	2 676
Oblast náboženství	5 748	50	628	6 426
Oblast mezinárodních aktivit	1 400	110	950	2 460
Profesní sdružení a odbory	13 856	120	1 154	15 130
Jinde neuvedené činnosti	129 456	577 967	210 499	927 922

Zdroj: FRÍČ, P.; GOULLI, R. Neziskový sektor v ČR, s. 160-161

2 Funkce neziskových organizací ve společnosti

V demokratické společnosti mají neziskové organizace nemalé množství funkcí. Jednotliví ekonomové však na jejich kategorizaci pohlíží různým způsobem a jejich členění se v mnohých případech značně liší. Například autoři Mosher Williams a Elizabeth Boris jsou nositelé názoru, že funkce NNO lze členit do tří základních kategorií – funkce sociální, ekonomické a tou třetí funkcí je funkce občanská (in Pospíšil, 2009). Odlišný pohled na tuto problematiku měl však R. M. Kramer, jenž propagoval v odborné literatuře daleko rozsáhlejší členění funkcí (Kramer, 1981).

V souvislosti s identifikací a členěním funkcí NNO nelze nezmínit nejprínosnější srovnávací projekt Johns Hopkins University, jehož hlavním cílem bylo porovnat situaci v různých zemích. Výsledkem tohoto projektu bylo členění funkcí do čtyř základních skupin a to následovně – funkce advokační, expresivní, servisní a v neposlední řadě budování komunity. Dle Mezinárodní klasifikace neziskových organizací (ICNPO – International Classification of Nonprofit Organizations) lze identifikovat dvě základní kategorie funkcí a to na základě činnosti, kterou daná organizace prioritně provozuje. Zde pak rozlišujeme pouze funkce servisní a expresivní.

Neziskové organizace jsou však charakteristické svou rozmanitostí a plněním několika funkcí najednou, a tudíž by bylo značně omezené členit toto nespočetné množství funkcí do dvou základních kategorií. Z tohoto důvodu je nezbytné pracovat s kvalitními metodami ruku v ruce s kvalitními studiemi. Pro rozlišení funkcí v rámci jednotlivých neziskových organizací a na území různých států je třeba detailně teoreticky definovat a kategorizovat funkce, které jsou neziskovými organizacemi plněny a dále je nutné objevit odpovídající nástroj pro samotnou identifikaci funkcí v rámci dané organizace. Další podkapitola je zaměřena zejména na funkci NNO v odborné literatuře (Pospíšil, 2009).

2.1 Funkce neziskových organizací v odborné literatuře

V souvislosti s kategorizací funkcí NNO a jejich prezentací v odborné literatuře se nachází ve výhradním postavení funkce poskytování služeb, které jsou dle **R. M. Kramera** (in Pospíšil, 2009) výlučně, primárně či komplementárně poskytovány ke službám státu.

Dalšími významnými autory, kteří se zabývali tematikou neziskových organizací jsou **J. Ackerman a R. Ackerman** (in Pospíšil, 2009). Jsou zastánci rozdělení organizací do dvou kategorií – organizace, které poskytují služby (příkladem mohou být nemocnice) a organizace, jež reprezentují zájmy (například profesní organizace).

Pomocí trojúhelníku je demonstrována klasifikace jednotlivých činností NNO dle **J. Wolperta**. (in Pospíšil, 2009). Každý z rohů představuje jednu ze tří základních účelů a to konkrétně charitu, filantropii či služby. Konkrétní postavení v trojúhelníku nám napovídá, kterou funkci zobrazená organizace plní, či že plní dvě nebo dokonce až tři funkce současně.

Přidáním čtvrté funkce pospolitosti k předchozí klasifikaci nám vznikl čtverec. Autorem této teorie je **K. C. Land**. (in Pospíšil, 2009).

O nejpracovnější klasifikaci funkcí se zasloužil **P. Frumkin**. (in Pospíšil, 2009). Ten ji demonstroval vytvořením matice o čtyřech polích, které jsou vymezeny osami, na níž jsou v prvním případě vyneseny ukazatele poptávka a nabídka a druhá osa zachycuje instrumentální a expresivní pole. Funkce, které jsou vymezeny v této matici jsou: funkce poskytování služeb, sociální podnikání, občanská angažovanost v politice a poslední funkcí je víra a hodnoty.

Další zastánce teorie kategorizace na čtyři základní role je **R. M. Kamer** (in Pospíšil, 2009), jeho specifikace je však oproti předchozí klasifikaci odlišná. Kramer rozlišuje čtyři následující funkce: poskytování služeb, dále pak advokační a zlepšovací funkce, funkce strážce hodnot a dobrovolnictví, poslední funkcí uzavírající tento výčet tvoří funkce vizionáře a průkopníka v oblasti služeb.

Svým členěním se ke dvou předchozím teoriím blíží i členění **J. Kendalla**. (Pospíšil, 2009), jež specifikuje dokonce pětici základních funkcí: funkce poskytovatele služeb, následuje prosazení zájmů, inovační funkce, funkce budovatele komunity a v poslední řadě je to funkce expresivní.

L. M. Salamon (in Pospíšil, 2009), definuje také pět základních funkcí: expresivní a funkce vůdce, funkce budovatele komunity, demokratizační funkce, funkce poskytovatele služeb, funkce inovační a funkce prosazování zájmů.

Z předchozího výčtu jednotlivých funkcí je patrné, že pohled na jejich kategorizaci se velmi liší. Co autor, to odlišná koncepce. Cílem je však vytvořit přehledný souhrn teorií již zmíněných autorů a sjednotit právě ty role, které se k sobě definičně blíží či se úplně shodují. Tento souhrnný přehled jednotlivých rolí je součástí výzkumné zprávy, jež je výstupem projektu „Nonprofit Organization between Voice and Service: Comparing Old and New Democracies“ (in Pospíšil, 2009).

Tab. 2: Koncepce funkcí NNO podle autora

Funkce/Autor	Salamon Sokolowski Frič	James Rose-Ackerman	Wolpert	Land	Frumkin	Kramer	Kendall	Salamon Hems
Služby/Servisní funkce/Poskytování služeb	x	x	x	x	x	x	x	x
Expresivní (a vůdcovská) role/Role strážce hodnot/Dobrovolnictví/Reprezentativní funkce	x	x			x	x	x	x
Filantropie			x	x				
Charita			x	x				
Zlepšovací a advokační funkce					x	x	x	x
Role vizionářská a role průkopníka ve službách/Inovační funkce						x	x	x
Budování komunity (a demokratizace)/Pospolitost/Budování sociálního kapitálu				x			x	x
Sociální podnikání					x			

Zdroj: POSPÍŠIL, M., NEUMAYR, M., ŠKARABELOVÁ, S., MALÝ, I., MEYER, M., SCHNEIDER, U., *Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti*, s. 5

2.2 Funkce NNO

Můžeme říci, že za poslední desetiletí došlo k poměrně rapidnímu rozvoji neziskového sektoru, což souvisí s rozvojem demokracie a snahou státu najít řešení různých obtíží

v souvislosti se sociálními jistotami občanů. Neziskový sektor nabývá na důležitosti a není tudíž divu, že jsou neziskové organizace v liberálně zaměřených společnostech významnou mírou podporovány ze strany státu. K úplnému pochopení jednotlivých konceptů je třeba definovat některé základní funkce NNO, na které se autorka zaměřila na základě dostupných pramenů v následujícím textu, jenž vychází z kategorizace pěti základních funkcí od L. M. Salamona:

2.2.1 Servisní funkce

Servisní funkci zajišťují neziskové organizace v podobě nejrůznějších služeb v oblasti zdraví, vzdělávání nebo také sociální péče. Tyto služby poskytují svým členům či dané komunitě, potažmo společnosti jako takové. Neziskové organizace plní servisní funkci především v oblastech, ve kterých se neangažuje z nejrůznějších příčin privátní ani veřejný sektor. Soukromé nebo veřejné organizace by ani nemohly poskytovat služby na takové kvalitativní úrovni, jakou jsou schopny zajistit neziskové organizace. V případě, že by tyto organizace neexistovaly, musel by se o zajištění těchto služeb postarat stát. Pro konkrétnější vymezení, co si můžeme pod pojmem servisní funkce představit, lze uvést některé příklady služeb nabízené NNO, mezi něž řadíme poskytování jídla, nových injekčních stříkaček nebo poradenství. Soukromé firmy se nepouštějí do podnikání v těchto oborech hlavně z důvodu, že uživatelé služeb tohoto typu velmi často ani nemohou za jejich poskytnutí zaplatit (Angelovská, 2009).

2.2.2 Inovační funkce

Neziskové organizace jsou ochotny reagovat na zcela nové situace, na které doposud nikdo nezná spolehlivé řešení. Nabízejí nové služby a velmi často experimentují, což je logicky spojeno s velkou mírou rizika, jenž jsou pak nuceny nést. Tyto organizace s sebou přinášejí inovace a řešení nejrůznějších problémů společenského rázu. Jsou jakýmsi průkopníky, kteří otvírají nové dosud neznámé oblasti. (Angelovská, 2009). Lester M. Salomon pak rozlišuje tři základní typy inovace (Pospíšil, 2009):

- inovace evoluční – například v podobě nového produktu

- inovace expanzivní – inovace s cílem zasáhnout nový trh
- inovace úplná – spočívá ve spojení dvou předchozích inovací, kdy s novým produktem oslovím nový trh

2.2.3 Funkce ochrany práv a sociální změny

Jednou z funkcí neziskových organizací je ochrana práv vlastních členů a ostatních osob proti převaze privátních organizací, majoritních skupin a v neposlední řadě i proti převaze samotného státního aparátu a státní byrokracie. Neziskové organizace jsou prostředníkem mezi občany a politickým světem (Angelovská, 2009). Lester M. Salamon tuto funkci též nazývá advokační funkcí, jenž zastřešuje všechny aktivity, které mají za cíl prosadit politické změny nebo změnu neoptimálních podmínek ve společnosti. Lze je vnímat jako most, který spojuje občany s děním ve světě politiky (Pospíšil, 2009).

2.2.4 Expresivní a školící funkce

Expresivní a školící funkci můžeme chápat jako možnost sebevyjádření vlastních členů NNO. Umožňuje členům vyjádřit své pocity a emoce v podobě vytváření uměleckých či jinak kulturních hodnot (Angelovská, 2009). Lester M. Salomon vnímá expresivní funkci jako poměrně rozsáhlý a mnohotvárný koncept. Občanský sektor má možnost plnit expresivní funkci, jelikož je poskytovatelem nástrojů pro citový projev na základě uměleckých nebo duchovních podnětů (Pospíšil, 2009).

2.2.5 Komunitní a demokratizační funkce

Neziskové organizace umožňují členům projevit vlastní názor, vyjádřit zájmy a hlásit se k dlouholetým tradicím. Jejich hlavním cílem je probudit v lidech smysl pro solidaritu, tedy ochotu si například vzájemně pomáhat v rámci komunity. Opačným případem pak může být vyloučení jednotlivců z komunity, jenž by do ní neměli patřit. V rámci této funkce dochází také k budování nových hodnot ve společnosti, podpoře sebevědomí a

důvěry sama v sebe ale zároveň má podněcovat k odpovědnosti jednotlivých občanů (Angelovská, 2009).

2.3 Slabé a silné stránky NNO

Cílem této podkapitoly je sestavení výčtu slabých a silných stránek neziskových organizací u nás. Jejich stanovení je například velmi důležité při sestavování SWOT¹ analýzy pro jednotlivé organizace. Výstupem SWOT analýzy by měla být strategie, která organizaci vytyčí optimální cestu k naplnění základních cílů, pro něž byla společnost založena. Důkladné stanovení silných a slabých stránek NNO je tedy jedním ze základních principů úspěšnosti organizace ve společnosti. NNO by se měly snažit využít svých silných stránek a naopak zredukovat a potlačit působení stránek slabých, což není vždy úplně snadný úkol a vyžaduje nutnou dávku trpělivosti a systematický přístup (Rektořík, 2007b). Seznam, ač určitě nekompletní, slabých a silných stránek NNO je obsažen v následujícím textu.

Mezi **slabé stránky** NNO patří (Vajdová, 2005a):

- Jedním ze slabin neziskových organizací je nejasnost a neprůhlednost financování, což může být způsobeno nedostatkem kvalifikovaných pracovníků a absencí technologických a informačních znalostí. Dobrovolníci, jež bezplatně nabízejí práci NNO jsou většinou amatéři a tudíž nemohou poskytovat služby na profesionální úrovni.
- Velké množství neziskových organizací má mezery v oblasti propagace a neumí tak svou činnost definovat a nabídnout společnosti. Neziskový charakter těchto organizací má za následek, že tyto organizace velmi často postrádají efektivní fungování, což bývá způsobeno absencí manažerských dovedností.

---

¹ SWOT analýza identifikuje silné stránky, slabé stránky, příležitosti a hrozby, vázané na určitý projekt.

- NNO poskytují klientům služby a nabízejí jim pomocnou ruku. Snadno tak dochází k vybudování určité míry závislosti občanů na poskytované péči, což danou NNO znepřístupňuje ostatním členům společnosti.
- Jedním z největších problémů NNO je získání prostředků pro činnost organizace, což je velmi náročné a NNO se pak nemohou realizovat v oblastech, kde je potřeba velké finanční podpory.
- NNO se potýkají s velkými nedostatky v oblasti kvality komunikace vně i uvnitř společnosti. Organizace a správa společností je nedostatečná, což negativně ovlivňuje především personální otázky organizace; dochází tak k neefektivnímu vedení NNO, což nepříspěvá k budování dobrých vztahů s veřejností.
- NNO mohou být nestabilní a institucionálně velmi křehké, což může předikovat poměrně krátkou životnost takové organizace. Některým NNO je vytýkaná přehnaná závislost na státu, což se týká především poskytování zdravotních a sociálních služeb.
- Přestože se postavení a vztah občanů k NNO pomalu zlepšuje, některé organizace se stále potýkají s problémem nízké důvěry v neziskový sektor. Tento stav mohl být zapříčiněn dlouhodobou stagnací demokracie ve společnosti v době socialismu a následně nechutí lidí vidět v neziskovém sektoru přínos pro veřejnost.

Mezi **silné stránky** NNO lze řadit (Vajdová, 2005a):

- Neziskové organizace mohou stavět na poměrně široké základně kvalifikovaných a hlavně nadšených zaměstnanců a dobrovolníků, kteří mají zájem se v této oblasti angažovat, dále se rozvíjet a vzdělávat.
- Díky využití dobrovolníků a dárcovství jsou NNO schopny nabízet cenově dostupnější služby klientům ve velmi širokém portfoliu oblastí. Zaměření jednotlivých organizací je tedy opravdu rozmanité. NNO se v tomto ohledu zaměřují na nejrozumnější cílové skupiny a poskytují rozmanitou paletu služeb.

- Jednou ze silných stránek NNO je fakt, že tyto organizace mohou nabízet kvalitnější služby, a to hlavně díky snaze porozumět problémům jednotlivých klientů. Vztah mezi klientem a organizací je založen na vzájemné důvěře dvou stran. Proto stát jako subjekt většinou ani nemůže poskytovat služby na úrovni NNO, jelikož postrádá individuální přístup rovnocenně ke všem klientům a nedokáže nabídnout specifické odborné znalosti, jimiž disponují právě zmíněné NNO.
- Služby nabízené NNO jsou pro klienty dosažitelné a to opět díky dobrovolné práci a dárcovství, které jsou pro existenci neziskových organizací nepostradatelnou složkou. Například velmi významnou pozici mají NNO v oblasti sociálních služeb, kde jsou majoritním poskytovatelem sociálně zdravotních služeb určeným znevýhodněným skupinám obyvatel, jako jsou například lidé ve starobním důchodu, tělesně postižení či matky s dětmi.
- NNO mají možnost ovlivňovat a působit na tvorbu nových zákonů, mají schopnost monitorovat a svým způsobem dohlížet na rozhodnutí státu, NNO jsou adaptabilní a dokážou díky tomu odolat tlaku „zkostnatělosti“ státního aparátu.
- Neziskové organizace se nebojí nahlas vyslovit existující problém ve společnosti a následně hledat jeho řešení například v oblasti ochrany životního prostředí, domácího násilí a otevírají i diskusi týkající se péče o smrtelně nemocné.
- Neméně důležitou silnou stránkou NNO je schopnost motivovat veřejnost v oblasti angažovanosti ve veřejných věcech. NNO dále podporují hodnoty občanů a jejich potenciál.
- Velmi významnou roli hraje v NNO motivace klientů při řešení vlastních problémů s využitím vlastních schopností, NNO se také snaží využít zkušeností svých klientů, které mohou být přínosné. NNO jsou nositelem nepostradatelných hodnot ve společnosti, jako je například solidarita a péče o společensky bezmocné a slabé, jako jsou lidé nemocní či zdravotně postižení.

3 Financování neziskového sektoru

Tato kapitola je zaměřená na jednotlivé zdroje financování současných neziskových organizací. Jedním z hlavních cílů každé neziskové organizace je zajištění dostatečného množství finančních zdrojů, tak aby mohla provozovat svou činnost a plnit předem stanovené cíle. Je třeba také zdůraznit, že i skladba těchto finančních prostředků je velmi specifická a měla by odpovídat potřebám konkrétní neziskové organizace.

Financování v oblasti neziskového sektoru má vícezdrojový charakter a každá nezisková organizace se musí snažit nalézt neoptimálnější kombinaci finančních zdrojů, které jsou pro ní dosažitelné. Vícezdrojový charakter lze považovat za jeden ze základních kamenů úspěchu neziskových organizací a také jeden ze způsobů přežití. Zaměření a specializace pouze na jeden finanční zdroj by mohlo být pro společnost neziskového charakteru fatální a smrtelné. Tento trend se snaží propagovat i vláda ČR a apeluje především na rozvoj ostatních finančních zdrojů s cílem minimalizovat závislost neziskových organizací pouze na státních finančních zdrojích.

Pod pojmem vícezdrojové financování si lze představit využití a kombinaci následujících zdrojů (RVNNO, 2008):

- využití financí ze státního, krajského či obecního rozpočtu
- čerpaní prostředků z Evropských strukturálních fondů
- zdroje z nadací
- dárcovství – individuální či firemní
- finanční zdroje z veřejných sbírek
- výnosy plynoucí z hazardních her a loterií
- zdroje získané z dárcovských SMS
- mimoevropské zahraniční zdroje

- zdroje získané vlastní činností
- práce dobrovolníků
- využití daňových zvýhodnění

V následující textu je zachyceno systematické rozčlenění finančních zdrojů a jejich specifikaci pro neziskový sektor v rámci České republiky. Rozlišují se tři základní zdroje financování neziskového sektoru (Boukal, 2009): **Veřejné financování, finance z neveřejných zdrojů a další možnosti financování.**

3.1 Veřejné financování

Systém veřejného financování zajišťují instituce veřejné správy, tj. státní správa a samospráva. Mluvíme tedy o financování z veřejných rozpočtů v rámci dotační politiky státu. Pro velké množství neziskových organizací je právě tato kategorie zdrojů ta nejzásadnější. Veřejné zdroje nezahrnují pouze dotace, jejich členění je následující (Hyánek, 2005):

- Zdroje v podobě veřejných zakázek
- Dotace od státu, krajů či měst
- Zdroje poskytované na základě smlouvy o poskytování služeb
- Veřejné zdroje ze zákona (týká se veřejných a soukromých škol, politických stran a církevních organizací)
- Ostatní veřejné zdroje

3.1.1 Dotace

Pod pojmem dotace si můžeme představit peněžitý dar nebo popřípadě peněžitou úhradu na bázi daru poskytovanou ze státní kasy nebo kasy jiného územněsprávního celku (kraj,

obec) cílovému subjektu. Hlavním zájmem je snížení ceny určitého statku, jehož poskytování by mělo být v souladu se zájmy veřejnosti (Hyánek 2005). Dotace je možné v některých případech vyplácet prostřednictvím úhrady ztráty, ale pouze po prokázání této ztráty a její výše. Klasickou ukázkou uplatňování ztráty s cílem získat dotaci je oblast veřejné osobní dopravy. Poskytování dotací je velmi často provázáno s určitou mírou vlastní finanční participace příjemce dotace. Dotace tak může pokrývat pouze procentní podíl z požadované cílové částky, kterou má v úmyslu příjemce vynaložit (Boukal, 2009).

Zásady pro poskytování dotací ze státního rozpočtu NNO se řídí usnesením vlády České republiky ze dne 7. února 2001 č. 114, který navazuje na zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a zákony s problémem související. Příjemci dotací mohou být podle § 7 zákona č. 218/2000 Sb. (Hyánek, 2005):

- obecně prospěšné společnosti
- občanská sdružení
- církevní právnické osoby
- další právnické osoby, které vznikly za účelem poskytování zdravotnických, kulturních či vzdělávacích služeb a nevyjímaje služeb sociálních s cílem poskytnout sociálně právní ochranu dětem na základě rozhodnutí ústředního orgánu státní správy

V případě, že tak stanoví zvláštní zákon, mohou dotace čerpat i další právnické osoby. Finanční prostředky v podobě dotací jsou poskytovány s cílem uskutečnit projekty neziskových organizací, ale musí být bezpodmínečně v souladu s cíli politiky státu. Na čerpání prostředků si nelze v žádném případě činit právní nárok (Boukal, 2009)

Mezi hlavní oblasti státní dotační politiky vůči NNO spadá například poskytování sociálních služeb, ochrana životního prostředí, rozvoj sportu a tělovýchovy, ochrana kulturního dědictví atd. Počet těchto oblastí dotační politiky státu rok od roku zvyšuje. Viz. příloha A: Hlavní oblasti státní dotační politiky vůči NNO v roce 2007.

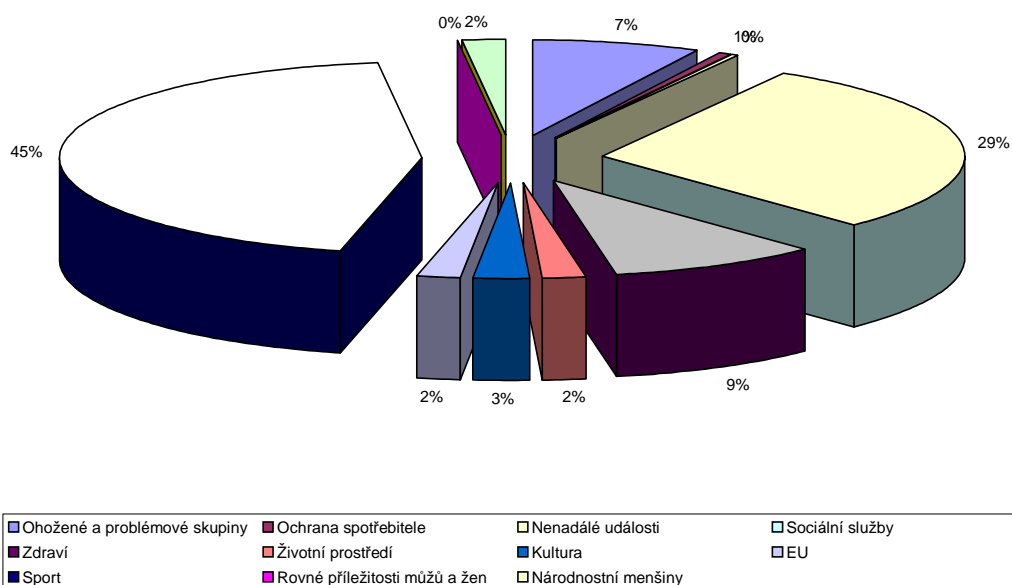
Jestliže se NNO zaměřuje na rozvoj některé z výše uvedených oblastí, může počítat se získáním dotace z veřejných zdrojů. Ke snadnějšímu pochopení struktury jednotlivých oblastí dotační politiky a hlavně podpory těchto oblastí na úrovni ministerstev je k nahlédnutí níže uvedená tabulka a dva grafy, kde můžeme vidět porovnání poskytnutých dotací z ministerstev v roce 2002 a 2003.

Tab. 3: Podpora NNO dle hlavní oblastí dotační politiky z úrovně ministerstev (v tis.)

Oblast	Celkem za rok 2002*	Celkem za rok 2003*
Ochrana a podpora zdraví, včetně péče o zdravotně postižené	302885	298988
Ochrana spotřebitele a ochrana nájemních vztahů	17401	20343
Ochrana životního prostředí, udržitelný rozvoj	63497	74450
Péče o ohrožené a problémové skupiny obyvatel	238319	243461
Podpora rovných příležitostí mužů a žen	0	0
Pomoc při nenadálých událostech	12907	0
Poskytování sociálních služeb	933956	1361405
Práva příslušníků národnostních a etnických menšin	63279	65703
Příprava na vstup do EU, spoluúčast na programech EU	63073	21785
Rozvoj dobrovolnické služby	NE	1139
Rozvoj kultury, záchrana kulturního dědictví	84315	426754
Rozvoj sportu a tělovýchovy	1414978	1295639
Celkem	3194610	3809667

ZDROJ: HYÁNEK, V., ŠKARABELOVÁ, S., ŘEŘUCHOVÁ, M.. Rozbor financování nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů, s. 23

Dotace v roce 2002

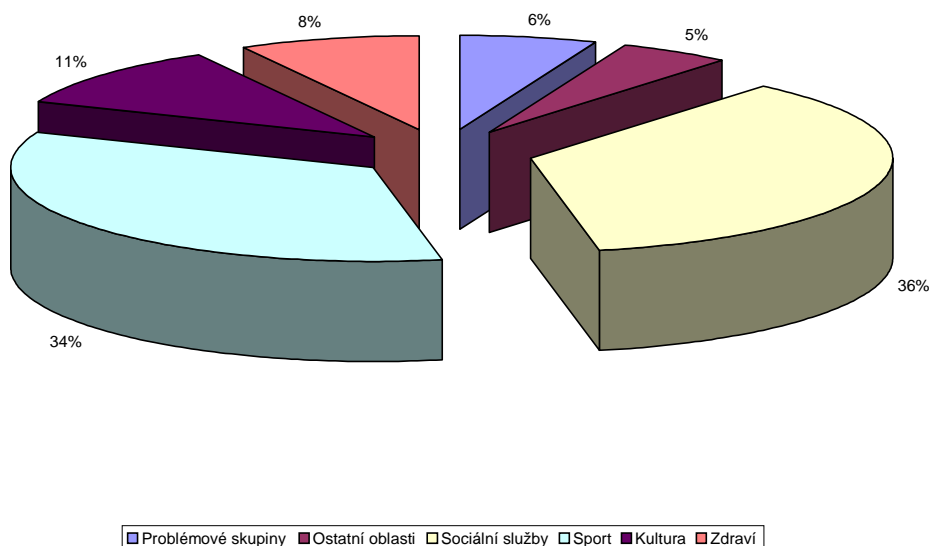

Zdroj: HYÁNEK, V., ŠKARABELOVÁ, S., ŘEŘUCHOVÁ, M.. Rozbor financování nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů, s. 23

Obr. 2: Poskytnuté dotace z rozpočtu ministerstev podle hlavních oblastí v roce 2002

Z uvedeného grafu je patrné, že nejvíce podporovanou oblastí v roce 2002 byla oblast rozvoje sportu a na druhém místě pak poskytování sociálních služeb. Mezi méně podporované oblasti se dle výsledků zařadila oblast ochrany a podpory zdraví či péči o zdravotně postižené. Tou nejvíce opomíjenou oblastí je podpora rovných příležitostí mužů a žen. Porovnáním výsledků z let 2002 a 2003 je patrné, že i zde byla jednou z nejvíce podporovanou oblastí rozvoj sportu a tělovýchovy společně s oblastí poskytování sociálních služeb, která s procentuální hodnotou 36 % zaujímá první místo. Oproti předchozímu období došlo k poměrně velkému nárůstu v oblasti rozvoje kultury a záchraně kulturního dědictví. Oblast podpory rovných příležitostí mužů a žen nebyla podpořena vůbec (Hyánek, 2005).

Dotace v roce 2003

Zdroj: HYÁNEK, V., ŠKARABELOVÁ, S., ŘEŘUCHOVÁ, M.. Rozbor financování nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů, s. 24

Obr. 3: Poskytnuté dotace z rozpočtu ministerstev podle hlavních oblastí v roce 2003

NNO získaly v roce 2008 ze státního rozpočtu 8 794 dotací v celkovém součtu 6 311 mil. Kč. Nejvíce poskytnutých dotací bylo vynaloženo na oblast politiky zaměstnanosti a sociálních věcí (50, 6 %), do oblasti tělovýchovy směřovalo 17, 2 % z celkového objemu dotací a do průmyslové oblasti 6, 2 %. Nejčastějším příjemcem dotací z pohledu právní formy byla v roce 2008 občanská sdružení. Z celkového počtu poskytnutých dotací obdržela 76 %, což je 68 % všech dotačních prostředků. Druhou nejčastější skupinou příjemců jsou pak s 9 % obecně prospěšné společnosti. Vývoj dotačních prostředků je zachycen v následující tabulce (Vláda ČR; Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů, 2008).

Tab. 4: Dotace poskytnuté NNO ze státního rozpočtu v jednotlivých letech

Sledovaný rok	Objem dotací v tis.	Nárůst oproti předchozímu roku
2005	3 509 342	
2006	5 568 641	58,7 %
2007	6 600 023	18,5 %
2008	6 311 120	-4,4 %

ZDROJ: Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2008, s. 4

Hlavním problémem v oblasti dotační politiky v ČR je nejasnost pravidel využívání dotačních financí a to díky zastaralému systému dotací, který potřebuje neodkladnou reformu. Dalším problémem oblasti dotační politiky je, že zdroje z dotací mají pouze krátkodobý a také nárazový charakter, tudíž neumožňuje neziskovým organizacím financovat víceleté projekty. Donedávna byla nepopulárním rysem českého dotačního systému opožděnost plateb, které vznikaly důsledkem nedokonale nastaveného harmonogramu. Organizace, jenž chtěly čerpat dotace pro realizování svých prostředků, byly nuceny část roku spoléhat na své vlastní zdroje; nebylo výjimkou, že platby jdoucí z některých resortů obdržela organizace až na začátku druhé poloviny rozpočtového období. V důsledku těchto skutečností se vláda ČR pod nátlakem Rady vlády pro nestátní neziskové organizace (RVNNO) rozhodla v listopadu 2008 schválit novelizaci Zásad financování NNO, která by měla řešit především problémy neoptimálně nastaveného dotačního harmonogramu (RVNNO, 2008).

3.2 Neveřejné zdroje financování

Získávání finančních prostředků pro činnost neziskové organizace například v podobě darů, které do skupiny neveřejných zdrojů patří, může být běh na dlouhou trať a je proto velmi důležité si hned na začátku stanovit jasný a efektivní plán, jenž by měl splňovat následující kritéria (Rektořík, 2007):

- v první řadě je třeba jasně a stručně formulovat poslání organizace

- dále je nutné si stanovit cíle, kterých chce NNO dosáhnout. Tyto cíle musí být dosažitelné a také měřitelné
- dalším krokem je stanovení časového harmonogramu a také rozpočtu
- stanovit si otázku, zda je její činnost v souladu s potřebami společnosti
- dále je třeba se zamyslet, zda je v rámci společnosti možnost využít dobrovolníků při získávání finančních prostředků
- stanovit ty neoptimálnější metody při získávání finančních zdrojů
- je vhodné si vymezit okruh potencionálních dárců
- dalším krokem je oslovení dárce a samotná žádost o dar
- pro dárce je důležitá zpětná vazba, tedy informace, jakým způsobem společnost s darovanými prostředky naložila
- je velmi důležité udržet si kontakt s dárce a mít možnost ho opakovaně oslovit

Pokud NNO usiluje o získání peněžního daru, je možné k dosažení tohoto cíle zvolit jeden z následujících způsobů (Rektořík, 2007):

- možnost napsat žádost o grant
- využít přímého poštovního styku
- zorganizovat benefiční akci
- zaslat osobní dopis či oslovit dárce prostřednictvím telefonického rozhovoru
- vytipovat si dárce a osobně ho navštívit

Členění neveřejných zdrojů při financování neziskových organizací má následující podobu (Boukal, 2009):

- individuální dárcovství (zahrnuje jak tuzemské tak i zahraniční dárce)
- firemní dárcovství
- prostředky z tuzemských a zahraničních nadací

3.2.1 Individuální dárcovství

Ač je dárcovství pro české neziskové organizace nepostradatelná, příjmy jdoucí od individuálních dárců tvoří pouze minoritní podíl, čímž se podstatně lišíme od států jako je například Velká Británie, kde finanční prostředky od individuálních dárců představují více než polovinu všech finančních zdrojů. V případě individuálního dárcovství rozlišujeme tzv. anonymní a neanonymní dárcovství. V českém neziskovém prostředí se však zpravidla častěji setkáváme s **anonymním dárcovstvím** například v podobě veřejných sbírek či dárcovských SMS, které jsou naprosto ojedinělý způsob individuálního dárcovství, jenž se zrodil právě u nás. Nevýhodou tohoto způsobu získávání prostředků je nemožnost budování vazeb s dárce. Další slabinou je časová omezenost sbírkových účtů a to na dobu trvání tří let bez ohledu na fakt, že někteří dárce se mohli rozhodnout pro pravidelnou podporu a mít trvale nastavený příkaz na tento účet.

Druhou a také méně častou formou individuálního dárcovství u nás je **neanonymní dárcovství** například v podobě direct mailů. Tento způsob si však u nás nezískal příliš velkou popularitu z důvodů vysokých nákladů a vysokých nároků na organizaci, které si mohou dovolit pouze velké a stabilní společnosti. Výhodou je daleko větší efektivita a budování vztahu s dárce (RVNNO, 2008).

Na počátku individuálního dárcovství je oslovení veřejnosti. Každá NNO, jak již bylo řečeno, by měla velmi dobře zvážit, jakou formu oslovení zvolí. Je ale třeba zdůraznit, že všechny neziskové organizace musí respektovat a ctít zákon o ochraně osobních dat 177/2001 Sb (Boukal, 2009). Dále je třeba před samotným oslovením specifikovat jasné cíle a přizpůsobit strategii, podle toho, zda má NNO v úmyslu například kontaktovat a oslovit individuálního dárce poprvé či se jedná o pravidelné dárcovství.

V případě **oslovení individuálního dárce** se NNO na dárce obrací s cílem získat první dary. Je třeba plošně zasáhnout povědomí veřejnosti a to prostřednictvím kvalitní vnější komunikace skrze například noviny, letáky, tiskové konference a nebo můžeme poskytnout rozhovor v médiích. V případě přímé formy oslovení je asi neoptimálnější variantou osobní dopis (Boukal, 2009).

V případě **oslovení s cílem opakovaného dárcovství** vychází NNO z prvního bodu, kdy se snaží na svou stranu získat a pozitivně naladit individuální dárce, tak aby se z nich stali pravidelní dárci. Jednou z možností jak získat dárce je například pozvání na akci, kterou organizace pořádá. Velkou důležitostí je třeba klást na průhlednost financí dané organizace, v opačném případě může dojít spíše k odrazení potenciálních dárců (Boukal, 2009).

Pod pojmem **pravidelné dárcovství** si lze představit budování vazeb mezi organizací a dárce v podobě zavedení trvalých či inkasních příkazů. Ke zrušení již zavedených příkazů k platbě dárce přistupuje jen ve velmi vážných případech, kterým mohou NNO svým přístupem a jednáním předejít a zabránit. U velkých darů je třeba postupovat obezřetně a dobře zvážit a prozkoumat případné negativní motivy dárce, které by mohly poškodit dobré jméno společnosti (RVNNO, 2008).

3.2.2 Firemní Dárci

I v případě firemních dárců by NNO měla velmi dobře zvážit a prověřit záměry jednotlivých potenciálních dárců. Pohled na spolupráci s NNO se u různých podniků liší. Někde je považována za součást a základní prvek reklamy, jinde je prvkem možnosti investovat volné finance a v případě některých podniků je dokonce založena na tradici. Velký důraz pro udržení vzájemně dobrých vztahů by měl být kladen na vzájemnou spolupráci. I zde je důležité zmínit fakt, že pro NNO není vhodné se vázat pouze na jeden zdroj příjmů, ale naopak získávat příjmy i z vlastní činnosti. V souvislosti s firemním dárcovstvím je třeba se zmínit o sociální odpovědnosti firem a vysvětlit její podstatu.

Sociální odpovědnost firmy je soubor veškerých činností firmy, jež posilují důvěryhodnost organizace v očích zaměstnanců, zákazníků, obchodních partnerů a také dodavatelů podniku. Budování důvěryhodnosti si vyžaduje poměrně dlouhou dobu a žádá

si vytrvalý a systematický přístup. Sociální odpovědnost se realizuje ve třech úrovních. První z nich jsou ekonomické aktivity podniku, dále je to podpora sociálního rozvoje společnosti a do třetice je řeč o aktivitách, jež mají podpořit ochranu životního prostředí. Prostřednictvím odpovědného přístupu může firma zvýšit svou cenu pro potenciální investory, může posílit svou pozici na trhu, dále je to způsob, jak se diferencovat oproti konkurenčním společnostem. Sociálně odpovědná firma snadněji na svou stranu získá a hlavně si udrží kvalitní pracovníky. Je to i způsob nebo cesta k navýšení obrátu společnosti, je možné uspořít část nákladů, pokud se společnost bude chovat ekologicky (businessinfo; Společenská odpovědnost firem, 2008).

Společenská odpovědnost firem by měla být součástí firemní kultury všech významných českých společností. Je velmi důležité hledat optimální způsob komunikace nejen v rámci společnosti ale i s vnějším okolím. Podpora NNO by měla být jednou ze stěžejních pilířů společenské odpovědnosti firem, která by v ideálním případě měla vycházet z budování dlouhodobých a pevných vztahů mezi neziskovým sektorem a profitujícími společnostmi. Za nejdůležitější aktivity považují české firmy – péči o zaměstnance, průhlednost při podnikání, podpora ekologických aktivit, aktivity spojené se zvyšováním kvalifikace zaměstnanců a také spolupráce s NNO. Oblast nadačních činností či dárcovství jsou mezi českými společnostmi spíše opomíjeny (Trnková, 2004). Hlavní brzdou firemního dárcovství je nedostatečná motivace dárců. Dárci jsou málo podporováni státem v podobě nízkých daňových odpisů. Jejich nárůst by se tak pro některé firmy mohl stát motivací. (RVNNO, 2008).

3.2.3 Nadace

Za neobvyklou výhodu u nadací můžeme považovat fakt, že mají možnost zaregistrovat svůj majetek na obchodním soudu a to v podobě nadačního jmění. U takto registrovaného jmění například v podobě úroků, dividend či autorských práv dochází k osvobození od daně. Mezi hlavní formy příjmů v tomto případě řadíme dary jak od fyzických tak i právnických osob, příjmy z vlastní činnosti či veřejné sbírky. Získané zdroje jsou nadacemi rozdělovány v podobě grantů mezi ostatní organizace. Poměrně značná část těchto grantů je určena právě neziskovým organizacím (Boukal, 2009).

3.3 Další možnosti financování NNO

Kromě dvou předešlých skupin prostředků financování NNO, mají možnost tyto organizace získat další finanční prostředky jedním z následujících čtyř způsobů (Boukal, 2009):

- výběr členských příspěvků
- příjmy plynoucí z her a loterií
- daňová a nejrůznější poplatková zvýhodnění
- příjmy vytvořené vlastní činností

3.3.1 Členské příspěvky

Členské příspěvky jsou charakteristickým zdrojem financování především pro občanská sdružení. Příspěvky mohou činit nemalou položku v rozpočtu organizace a lze je považovat za příjmy stabilní. Výhodou je, že organizaci administrativně nějakým zásadním způsobem nezatěžují, ale nelze je považovat za strategický finanční zdroj (Boukal, 2009).

3.3.2 Příjmy dosažené z loterií a her

Dosažitelnost těchto finančních zdrojů NNO je podložena speciálním zákonem o loteriích a jiných hrách č. 202/ 1990 Sb. Dle tohoto zákona je povinné odvést určité procento výtěžku dosaženého z loterií na veřejně prospěšné účely. Česká republika je považována za jednu ze sázkařských velmocí a většina takto získaných příjmů směřuje do oblasti sportu (Boukal, 2009); viz tabulka 5.

Tab. 5: Tržby získané v letech 1999 – 2003 ze sázkových her (v miliardách)

	Kurzové sázky	Loterie	Výherní automaty	Kasina	Ostatní
1999	4,1	5,9	31	9,4	0,4
2000	6,8	6,9	35,5	10,6	0,7
2001	8,1	6,1	38,3	10,6	1,1
2002	9,5	6,8	41,2	10,1	2,3
2003	11,2	7,0	44,2	10,1	5,6

Zdroj: VAJDOVÁ, T., Mgr. PhD. Zpráva o neziskovém sektoru v České republice, s. 35

Majoritní postoj mají tržby získané z výherních automatů. Celkové tržby mají trvalou tendenci růst. V roce 1999 činily celkové tržby ze sázkových her 50,8 miliard a v roce 2003 již 78 miliard, což je nárůst o téměř o 50 %.

3.3.3 Daňová a poplatková zvýhodnění

Daňová a poplatková zvýhodnění jsou podložena zákonem o dani z příjmů č. 586/1992 Sb. Tento zákon jasně definuje, co lze považovat za obecně prospěšné účely, kde lze poskytovat dary s možností daňové úlevy pro dárce. Povinností NNO je účtovat každou činnost dle § 18 již zmíněného zákona. NNO mají možnost si snížit základ daně z příjmů a to o 30%, maximálně však o 3 000 000 korun. Další důležitou informací je, že NNO mohou také uplatnit úlevy na dědické a darovací dani, dále pak na dani z nemovitosti. Úroky na běžném účtu NNO jsou také osvobozeny od daňového zatížení (Boukal, 2009).

3.3.4 Příjmy z vlastní činnosti

Jednou z alternativ jak mohou NNO získávat finanční prostředky je provozování vlastní činnosti nebo-li podnikání. Výhodou tohoto zdroje je možnost alokovat prostředky dle potřeby a dle vlastního uvážení. Neziskové organizace mohou kromě hlavní činnosti

vykonávat i činnost doplňkovou, ale v obou případech je nutné uvést předmět činnosti do základních stanov organizace. Jak již bylo dříve uvedeno, zisk pro NNO není hlavní prioritou, ale v případě doplňkové činnosti NNO je tomu naopak. Pod pojmem doplňková činnost si lze představit například pronájem budov či pozemků nebo prodej vlastního zboží. Podmínkou pro provozování obou činností současně je vést oddělené účetnictví a tyto činnosti podléhají odlišnému daňovému režimu. Stejně jako všechny předešlé způsoby financování mají příjmy získané z vlastní činnosti své pozitivní a negativní stránky.

Výhody samofinancování (Boukal, 2009):

- samofinancování může vést ke zvýšení objemu disponibilních finančních prostředků NNO (platí, je-li zvolený projekt ziskový)
- schopnost neziskové organizace získávat prostředky z vlastních zdrojů vede k posílení jistoty a postavení organizace
- samofinancování pomáhá NNO překlenout období nedostatku finančních prostředků plynoucích z dotací a grantů (v tomto případě je charakteristická krátkodobost financování, administrativní náročnost, dále opožděné vyplácení finančních prostředků, nemožnost použití dotací na mzdy zaměstnanců či na provoz NNO a problémem je i účelovost dotací)
- pokud je NNO schopna získávat prostředky z vlastní činnosti a dokáže tak prostřednictvím samofinancování uhradit část svých výdajů, není v takové míře nucena soupeřit o zdroje z grantů a dotací
- samofinancování může vést k posílení managementu NNO
- díky samofinancování se NNO může pozitivně zviditelnit (dárci považují samofinancování spíše za pozitivní, není zatím potvrzeno, že by samofinancování dárce odrazovalo)

Nevýhody samofinancování (Boukal, 2009):

- nelze jej použít pro všechny typy NNO (některé NNO jako je například hospic nemůžou z etických důvodů podnikat, někde mohou chybět kapacity nebo další finance)
- získávání prostředků z vlastní činnosti je pro NNO organizačně velmi náročné
- samofinancování není jednoduché (je zde velké riziko ztráty nejen finanční, ale i dobrého jména NNO)
- v případě samofinancování neexistuje žádný přesný návod, jelikož každá NNO je specifická a její zkušenosti tudíž nelze aplikovat na jinou organizaci
- samofinancování může v rámci NNO vyvolat nepředvídatelné konflikty (podnikání s cílem samofinancování může neočekávaně otevřít doposud skryté rozdíly a rozpory mezi jednotlivými členy NNO. Ti se pak mohou dostat do konfliktů, jenž by nikdy nepředpokládali. Není-li pokus o samofinancování řádně promyšlen, vedl často i ke konci NNO)
- v případě samofinancování jsou kladeny daleko vyšší nároky především na organizaci managementu společnosti
- samofinancování nelze použít pro NNO, které procházejí finanční krizí (pokud management NNO shledává v samofinancování možnost, jak se dostat z finanční krize, dovede NNO pouze k úpadku)
- snaha navyšovat finanční prostředky z vlastní činnosti, může NNO přivést do situace, kdy se odkloní od svého prvotního cíle, jímž je naplňovat poslání organizace
- samofinancování rozhodně není cesta, jak rychle získat finančních prostředky

V případě financování neziskových organizací **dle výzkumu z roku 2003** rozlišujeme tři základní zdroje, jenž jsou příjmy z vlastní činnosti, příjmy pocházející ze státní kasy a dále

příjmy z dárcovství. V České republice mají dominantní postavení především příjmy pocházející z vlastní činnosti, které dosahují až 47 % celkového finančního portfolia; viz. tabulka 6. NNO tedy nejsou závislé pouze na finančních prostředcích plynoucích ze státní kasy nebo na finančních prostředcích získaných od dárců. Co se týká dotací ze státu, to je druhá největší položka tvořící příjmy neziskových organizací s hodnotou 39 %. Příjmy z darů pokrývají zbývajících 14 %. Lze tedy bez nadsázky říci, že většina neziskových organizací u nás je nezávislá na státních finančních prostředcích, což se však nedá říci například o Německu či Francii. Jednotlivé hodnoty lze porovnat v následující tabulce, která vychází z dat nasbíraných v rámci John Hopkins Comperative Nonprofit Sector Project. Vzhledem k faktu, že mezi sebou byly porovnávány výsledky z 32 zemí, jsou zde uvedené pouze některé z nich (Salamon, 2003).

Tab. 6: Zdroje financování neziskových organizací (v %)

	Příjmy z vlastní činnosti	Příjmy ze státní pokladny	Dárcovství
Švédsko	62	29	9
USA	57	31	13
Itálie	61	37	3
Polsko	60	24	15
Slovensko	55	22	23
Maďarsko	55	27	18
Španělsko	49	32	19
Česká Republika	47	39	14
Německo	32	64	3
Francie	35	58	8
Velká Británie	45	47	9

Zdroj: SALAMON, Lester M. a kol. Global Civil Society. An Overview, s. 32

V oblasti financování je velmi důležitá motivace firem ze strany státu, která je u nás také „kamenem úrazu“. Lze se inspirovat například u našich polských sousedů. Tamní vláda rozhodla, že daňový poplatníci mohou zaslat 1 % ze svých daní na dobročinný účel. I když to není v žádném případě povinností, loni této možnosti využilo přes sedm milionů Poláků. Vyjádřeno v korunách asi dvě a čtvrt miliardy korun si mezi sebou rezdělilo přibližně šest tisíc NNO a nadací (Vavrouška, 2010).

Prostředky ze státní kasy se sice postupně od roku 1989 navyšují, ale poměr tohoto financování se západoevropskými státy je nesrovnatelný a výrazně nižší. Schopnost docela vysoké míry samofinancování by mohl být dobrý předpoklad pro budoucí rozvoj NNO, které se o sebe „umí postarat“. Druhou stranou mince je však skutečnost, že v oblasti financování NNO před sebou máme ještě hodně práce a velké mezery například v oblasti legislativy dotační politiky, která je stále dost „zkostnatělá“.

Velmi důležité je apelování na neustálé vzdělávání a zvyšování kvalifikace členů managementu neziskového sektoru v oblasti financování. To proto, aby byli schopni prezentovat organizace před dárci či uměli využít celé portfolio finančních možností v té neoptimálnější podobě. Velmi důležitou součástí je také schopnost vyhodnocení financování za předešlé období a systematické zachycení těchto výsledků například ve výročních zprávách. I to může pomoci neziskovým organizacím posunout úroveň neziskového sektoru v ČR o krůček dál.

4 Vývoj neziskového sektoru v ČR po roce 1989

Cílem této kapitoly je zachycení historického vývoje českého neziskového sektoru a občanské společnosti před a především po roce 1989 až do dnešní podoby. Stav dnešního neziskového sektoru a občanské společnosti je výsledkem dlouhého a komplikovaného vývoje a je tedy nesmírně důležité se s ním seznámit a pochopit ho. Prvopočátky neziskového sektoru sahají až do 13. století a to v podobě charitativní činnosti a dobročinnosti vycházející z křesťanské filozofie. V tomto období již vznikaly první nadace, jenž měly za cíl podpořit církev a šířit duchovní vzdělání. Zakládaly se chrámy, kláštery a kaple. Dále vznikaly nadace studijní, které měly podpořit studenty z nemajetných rodin (Angelovská, 2009).

V období husitské revoluce bylo působení církve naopak oslabeno a vzrůstal vliv městského stavu. Až po roce 1620 získala církev tzv. rekatolizací zpět své výhradní postavení díky podpoře Habsburků. Vliv rekatolizace se projevil především v oblastech školství a sociální péče. Vláda Josefa II. se zapsala do historie centralizací sociální péče do rukou státu a dále konfiskací klášterů a jejich předáním humanitárním nadacím a světské charitě. V období josefinismu byly zakládány tzv. hlavní a městské školy, na vesnicích pak školy triviální. Veškeré nadace byly pod vlivem veřejné správy. Důležitým milníkem byl rok 1754, kdy vznikla evidence všech dobročinných nadací a na tyto nadace musel dohlížet stát, který si vynutil předkládání zakládacích listin jednotlivými nadacemi a kontrolu ročních majetkových výkazů (Angelovská, 2009).

Nepostradatelný význam ve vývoji českého neziskového sektoru mělo období národního obrození, kdy dochází k modernizaci a uvolnění veřejného života. Nacházíme se tedy již v 19. století, což je období nesmírně důležité, jelikož se zde začíná formovat počátek občanské společnosti u nás. Následující podkapitola podrobněji pojednává o rozvoji občanské společnosti v Čechách (Müller, 2008).

4.1 Analýza rozvoje české občanské společnosti

Kořeny české občanské společnosti sahají přibližně do poloviny 19. století. Lze tedy bez pochyb konstatovat, že česká občanská společnost prošla poměrně dlouhým vývojem a je součástí význačné tradice českého národa. Toto období je charakteristické především masovou emancipací společnosti. Vznikají nejrůznější spolky a nadace, které byly zaměřené především na rozvoj a podporu národní kultury, vzdělání, umění či vědy. Nelze opomenout ani hasičské nebo tělocvičné spolky a dále také pěvecké sbory, které na našem území vznikaly. Počet spolků se rapidně navýšil z 10 000 v období sedmdesátých let na více než 30 000 v období devadesátých let (Angelovská, 2009). Toto období bylo charakteristické neziskovými aktivitami, a to většinou odděleně buď prostřednictvím české nebo německé národní linie. V roce 1867 je vydán říšský zákon, který upravoval a vymezoval spolkovou a charitativní činnost. Celý vývoj české občanské společnosti před rokem 1989 lze členit do třech po sobě jdoucích období. V prvním období dochází k odstátnění občanské společnosti v době habsburské monarchie, následuje období zespolečnění v době první republiky a poslední období je charakterizováno zestátněním české společnosti v době komunistické éry (Müller, 2008).

Vznik Československé republiky v roce 1918 byl podmíněn rozpadem monarchie Habsburků. Se vznikem první republiky se datuje počátek tzv. „zlatého věku“ neziskového sektoru (Angelovská, 2009). Přestože zde panovaly obavy o mladou republiku (byla zde silná menšina německého obyvatelstva; početnější než menšina Slováků), české firmy měly velkou podporu státu. Příkladem může být otázka přidělování státních zakázek, které získávaly prioritně právě české firmy. Politické pole bylo charakteristické národnostním členěním a ve vládě existovala tzv. česká politická koalice.

Toto období se do historie zapsalo bohatým spolkovým životem, zakládaly se nejrůznější spolky a vznikaly neziskové organizace po vzoru v zahraničí jako například Skaut nebo tramské osady. V roce 1938 existuje na našem území celkem 9115 různě zaměřených spolků, což je dvojnásobek oproti stavu v roce 1919 (Müller, 2008). Tyto spolky zřizovaly školy a ústavy, neziskový sektor se zaměřil na řešení sociálních problémů či problémů chudoby, dále na ochranu dětí a neopomíjela se ani oblast vzdělání a kultury. Charakteristickým prvkem tehdejší občanské společnosti je propojení mezi spolkovým a

politickým životem. Politické strany si kladly za cíl vznik nejen nových ministerstev, bank či úřadů a zároveň iniciovaly vznik řady vzdělávacích nebo tělovýchovných organizací. Následující období má za následek přerušení vývoje občanské společnosti a neziskového sektoru.

Příchod druhé světové války v září 1939 a vytvoření protektorátu na území českých zemí o půl roku dříve mělo na vývoj české občanské společnosti a neziskového sektoru fatální dopad. Již těsně po okupaci byla přijata opatření, na které nebyli lidé, vychovaní v demokratickém státě, zvyklí. Mnohé neziskové organizace byly zrušeny a ty, které přežily, reorganizoval a centralizoval stát tak, aby je mohl ze své pozice ovládat. Po ukončení války došlo poměrně rychle k obnově spolků, ale na druhé straně se některé neziskové organizace jako například Sokol ocitly pod výrazným vlivem politických stran.

Po skončení druhé světové války si vítězné mocnosti začaly parcelovat své sféry vlivu; prosovětský kurz Československa byl potvrzen nepřijetím Marshallova plánu na obnovu Evropy. Ve společnosti sílil vliv komunistů, který vyvrcholil jejich pučem a následným převzetím moci v únoru 1948. Byla nastolena vláda jedné strany – totalitní režim a na dalších čtyřicet let tak pohřbena myšlenka obnovy prvorepublikových demokratických poměrů. Celou komunistickou éru lze členit na tři specifická období. Prvním obdobím jsou čtyřicátá a padesátá léta charakteristická kultem osobnosti, následují léta šedesátá v duchu celkového uvolnění a výčet nám uzavírají sedmdesátá a osmdesátá léta, což je tzv. období normalizace (Müller, 2008). Pro rozvoj občanské společnosti měla tato historická událost destrukční dopad. Sdružování občanů bylo řízené centrálně a zůstaly pouze masové organizace. Velmi často docházelo ke konfiskaci majetku jednotlivých spolků a organizací a toto období je charakteristické rapidním snížením počtu neziskových organizací, z původních 60 000 organizací na pouhých 638 (Angelovská 2009). Stát zřídil státní neziskový sektor, který vytěsnil neziskové organizace specializované na oblast sociální péče, zdraví či školství. Neziskové organizace, které tímto způsobem vznikly pod hlavičkou státu byly buď příspěvkové či rozpočtové neziskové organizace.

Socialistický režim tak naprosto ovládl neziskový sektor a z organizované dobročinnosti se snažil vytvořit ideál společnosti. Lidé propadli tomuto budovatelskému nadšení, jehož prvotním hnacím motorem bylo dobrovolnictví a morální angažovanost pracujících

společnosti. Typickým prvkem totalitního režimu bylo tzv. plánované hospodářství, které bylo členěno na „pětiletky“ (Angelovská, 2009). Poruchy spojené se systémem plánovaného hospodářství byly řešeny právě organizovanou dobročinností a nejrůznějšími brigádami socialistické práce. Vize ideálního socialistického člověka v očích soudobých politiků a sociologů byl následující; ideální člověk měl být všestranně nadaný a uvědomělý, svou práci měl vykonávat s radostí, a to bez nároku na odměnu materiálního charakteru. Stavebním prvkem socialistické společnosti byla dělnická třída, která byla nositelem socialistických hodnot a ideálů jako například třídní uvědomění, solidarita, internacionalismus a obětavost.

Soukromé neziskové organizace v období totalitního režimu byly terčem posměchu ze strany státu, ale na druhou stranu stát dobře věděl, že by státní neziskové organizace nemohly existovat bez individuální dobročinnosti, což nemohl nahlas za žádnou cenu přiznat. Problémy spojené se socialismem neustále kulminovaly a budovatelské nadšení začalo opadávat. Pokud chtěl někdo studovat byl povinen se účastnit brigád, kdo chtěl být úspěšný v práci musel plnit závazky k socialistické společnosti a odvádět svou práci zdarma. Postupem času musel totalitní režim vlivem tlaku společnosti přistoupit kromě symbolických odměn v podobě pochval či diplomů i k finančním odměnám. Tlak na růst těchto finančních odměn byl tak vysoký, že režimu začaly docházet prostředky na pokrytí nákladů dobrovolnické práce. Dobročinnost v očích normálního občana byla především vynucovanou aktivitou, jenž se chtěl za každou cenu vyhnout. Období socialismu mělo tedy na dobročinnost a dárcovství negativní vliv (Angelovská, 2009).

K rapidní změně došlo v období Pražského jara v roce 1968, čemuž předcházelo pozvolné politické uvolňování. V tomto období vzrůstal zájem o veřejné věci a obnovila se i činnost některých neziskových organizací. Byly zakládány i nové politické organizace a také byly organizovány nejrůznější sbírky. Obrození neziskového sektoru mělo však jen krátké trvání, které bylo zastaveno obdobím normalizace, které následovalo za vpádem vojsk Varšavské smlouvy na naše území (21.8.1968). Pokusy o projevy občanských aktivit byly tvrdě potírány. Teprve až v druhé polovině osmdesátých let se začala zakládat nová občanská sdružení, jejichž činnost zasahovala do mnoha oblastí společenského života a ke kulminaci došlo v roce 1989 s pádem komunistického režimu (Müller, 2008).

Období komunismu ovlivnilo vývoj občanské společnosti a neziskového sektoru u nás. Výsledkem působení komunistického režimu byla deformace vývoje tohoto segmentu společnosti ve srovnání se západoevropskými a světovými velmocemi. Nelze opomenout fakt, že v lidech se během tohoto období vytvořila jakási nedůvěra, se kterou se potýkáme dodnes. Kommunismus obrovskou měrou ovlivnil svým jednáním destrukci politiky a ve stejném duchu i veřejnou sféru. Lidé si z tohoto historického období naší země nesou s sebou i averzi se organizovat, jelikož to vnímají jako způsob vynucování. Stejný postoj mají i k angažování a vyjadřování se k věcem veřejným (Müller, 2008).

V roce 1989 přichází Sametová revoluce², která způsobila zvrat v oblasti občanské společnosti a jejím následujícím rozvoji. Revitalizace občanské společnosti, neziskového sektoru a budování demokracie si žádá dlouhou dobu - pravděpodobně v řádech několika generací. Charakteristickým znakem české občanské společnosti, je členění organizací na staré organizace s datem vzniku před rokem 1989, jenž tvoří asi 25 % všech neziskových organizací a dále pak na organizace nové (Vajdová, 2005a). Vývoj po roce 1989 lze členit do pěti následujících období (Laboutková, 2009):

1. 1990 – 1992

V tomto období je datován počátek prvních významných změn v duchu idealismu a nových nadějí. Důkazem toho je tvorba a vymezení právních úprav týkajících se neziskového sektoru, uvést lze zákon o sdružování. Vzniká také Rada pro nadace, jenž má vystupovat jako poradce pro vládu v rámci problematiky neziskových organizací. Toto období je charakteristické výrazným rozvojem neziskového sektoru, kdy do země vstupují zdroje od zahraničních dárců, kteří mají zájem podpořit rozvoj občanské společnosti u nás. S rozvojem neziskového sektoru jde ruku v ruce i rozvoj demokracie. V tomto období vzniká i Nadační investiční fond.

---

² Sametová revoluce vedla k pádu komunistického režimu a nastolení demokracie.

2. 1993 – 1996

Neziskovému sektoru se v tomto období nedostává dostatečné podpory ze strany státu. Pohled na oblast NNO otevírá prostor k debatě na téma občanská společnost mezi dvěma významnými osobnostmi v oblasti politiky, Václavem Klausem, tehdejším premiérem, a Václavem Havlem, prvním prezidentem České republiky. I přes vyjádření politické nedůvěry byla podpora ze strany státu stabilní a na oblast rozvoje neziskových organizací bylo nakonec vyčleněno 2 – 3 biliony českých korun.

3. 1997 – 2001

V tomto období nabývá vztah státu versus neziskový sektor konkrétnější podoby a je také více intenzivní. Diskutovány jsou především dotace a příprava nových zákonů souvisejících s neziskovými organizacemi. Díky novému zákonu o nadacích dochází ke konsolidaci tohoto sektoru. Otevírají se debaty o grantových pravidlech jednotlivých ministerstev a neustále se připravují nové zákony. Byla také obnovena činnost Rady vlády pro nestátní neziskové organizace a Nadační investiční fond poskytuje ze své pokladny první finanční zdroje .

4. 2002 – 2004

Toto období lze charakterizovat dvěma velkými změnami. První změnou byla reforma veřejné správy a s ní spjaté členění republiky na jednotlivé kraje, což mělo samozřejmě velký vliv na neziskový sektor u nás. Druhou významnou změnou, jež je třeba zmínit, je vstup ČR v roce 2004 do Evropské Unie. Tím se neziskovým organizacím otevřely zcela nové finanční možnosti ze zdrojů Evropské Unie. Počínaje rokem 2002 však dochází ke stagnaci a již nevzniká takové množství neziskových organizací, což je možné vysvětlit přesycením trhu.

5. 2005 – 2009

V roce 2004 byla vytvořena první verze satelitního účtu³, který zpracovával ČSÚ ve spolupráci s Centrem pro výzkum neziskového sektoru v Brně a to na základě příručky o neziskových organizacích v systému národních účtů. Od této doby ČSÚ každoročně zpracovává satelitní účet a snaží se o neustálé zpřesnění a doplňování dat. Důležitým faktem je také vznik veřejně dostupné databáze neziskových organizací v roce 2006.

Všechny předchozí historické události ovlivňovaly dnešní podobu občanské společnosti v ČR. Faktem zůstává, že vývoj občanské společnosti ve všech postkomunistických státech nevyjímaje naši republiku je charakteristický velmi křehkou občanskou společností; ne do počtu organizací působících v této oblasti, ale nechutí občanů se angažovat ve veřejné sféře. Zdravému rozvoji občanské společnosti a demokracie stojí v cestě následující bariéry (Müller, 2008):

- **Slabá veřejnost** - není způsobilá dohlížet na vykonávání politické moci, což je živnou půdou pro korupci a neefektivní jednání veřejných institucí.
- **Krize v oblasti důvěry**, a to ve třech úrovních - za prvé je podlomená důvěra sama v sebe a také je znatelná absence důvěry ve druhé. Další podobou nedůvěry je nedůvěra vůči veřejným institucím. Nedůvěra jako pozůstatek totalitního režimu tvoří bariéru rozvoje české občanské společnosti, demokracie, právního státu a v neposlední řadě ekonomických institucí.
- **Pokorná politická kultura** - charakteristická pasivitou veřejnosti hraničící až se lhostejností v oblasti politického rozhodování. V české občanské společnosti je nouze o občanské dovednosti a o ovlivnění vazeb v politické sféře. Mnozí dokonce zastávají názor, že jakákoli snaha v oblasti ovlivňování politické sféry pozbývá smysl.

---

³ V rámci Satelitního účtu jsou zpracovávány a vyhodnocovány statistické údaje týkající se českého neziskového sektoru (in Angelovská, 2009).

- **Společenská roztržičnost** - opět zapříčiněno nedostatkem důvěry v druhé a potažmo i nedostatkem sebedůvěry. Takový jedinec není kompetentní ovlivňovat politické dění u nás.

Krise občanské společnosti se podepsala na prudkém nárůstu trestných činů. Pro porovnání v roce 1999 byl počet trestných činů dvojnásobný oproti stavu v roce 1990. Od roku 1999 má pak kriminalita tendenci pomalu klesat (Müller, 2008). Hlavní kámen úrazu rozvoje české občanské společnosti spočívá v malé rozmanitosti demokratických mechanismů, jenž jsou stavebním prvkem zákonných politických záměrů.

4.1.1 Stav české občanské společnosti v číslech

Tato podkapitola bude vycházet z výsledků reprezentativního šetření, jenž bylo zrealizováno v roce 2004 pod názvem „*Občanská společnost*“ (STEM, 2004, s. 1). Toto šetření navazuje na výzkum provedený o čtyři roky dříve, tedy v roce 2000, pod názvem *Dárcovství a dobrovolnictví v ČR* (Frič, 2001). Společnost STEM (Středisko empirických výzkumů), jenž byla realizátorem tohoto šetření v roce 2004, tak činila pro zadavatele, jimž nebyl nikdo jiný než NROS (Nadace rozvoje občanské společnosti). Do šetření bylo zahrnuto celkem 1018 respondentů a mezi dvě základní podmínky patřilo, že tito respondenti museli být občany ČR a museli splňovat věkovou hranici větší než 18 let.

Jednou z důležitých prvků dobře fungující občanské společnosti je **nálada, jenž panuje ve společnosti**. Společnost je v České republice poznamenána poměrně vysokou mírou nedůvěry, což je pozůstatkem z dob totalitního režimu (viz výše). Celých 77 % obyvatel sdílí názor, že musí být velice opatrní při projevování důvěry v okolí a pouhých 17 % respondentů svým spoluobčanům důvěřuje. Ostatní dotázaní se nedokázali v tomto ohledu přiklonit k žádné z těchto dvou možností. Ve společnosti také panuje nedůvěra vůči různým menšinám, jako příklad lze uvést vztah k Rómům. Pouze 19 % občanů by ve svém sousedství strpěla Róma a dokonce 20 % respondentů by na tuto možnost vůbec nepřistoupili.

Další s posuzovaných oblastí je **občanská iniciativa** například v podobě angažovanosti a postoji vůči veřejným věcem. V období od roku 2000 až do roku 2004 se celkem 43 %

respondentů vyjádřilo k veřejným věcem, a to alespoň jedním podepsáním petice. Daleko menší počet dotázaných se angažovalo při aktivitách s vyšší mírou osobní účasti. Příkladem může být účast na demonstracích, kterých se zúčastnilo pouhých 14 % občanů jen 12 % občanů napsalo alespoň jednou dopis do tisku. Faktory, které na rozhodnutí lidí nemají žádný vliv jsou věk respondentů, jejich pohlaví a v poslední řadě i vzdělání.

Tab. 7: Participace na veřejných věcech (v %)

	Dopis do novin	Účast při demonstraci	Podpis petice
Ani jednou	88	86	57
Pouze jednou	6	9	25
Alespoň dvakrát	6	5	18

Zdroj: V jakém stavu se nachází občanská společnost v době vstupu ČR do EU?, STEM pro NROS

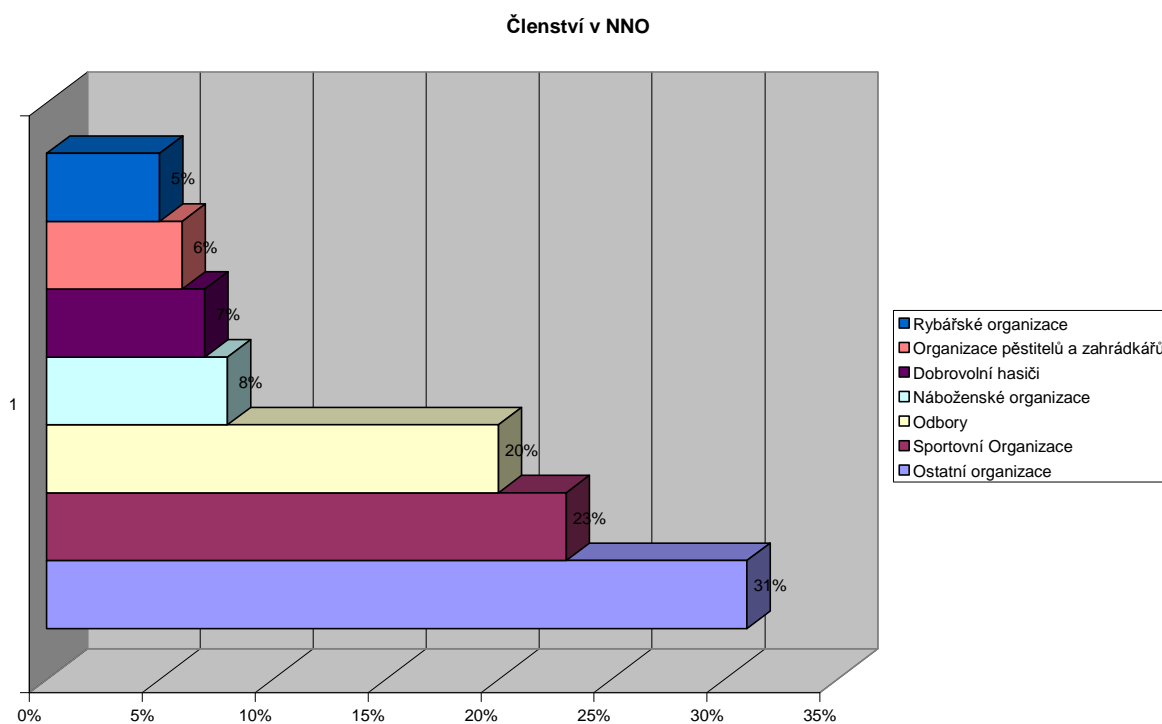
Co se týká členství českých občanů v neziskových organizacích, celkem 47 % českých občanů se může pochlubit členstvím v NNO, což je o 18 % více, než bylo zjištěno v roce 2000. Skoro jedna čtvrtina dotázaných jsou členy několika NNO současně. Celkový trend má však příznaky stagnace ve srovnání s rokem 2000. Dotázaných, jenž v roce 2004 byli členy více NNO oproti roku 2000 je pouhých 16 %, ale celkem u 22 % respondentů byla zjištěna opačná tendence. Rozložení členství v NNO podle typu a charakteru organizace je možné zachytit prostřednictvím grafu číslo 4.

Další sledovanou oblastí byly zájmy občanů a NNO. Postupem času dochází k posílení společenské role neziskových organizací ve společnosti, dokonce 65 % respondentů se v roce 2004 ztotožňuje s názorem, že NNO zastávají zájmy občanů, což je oproti roku 2000 nárůst o 3 %. V roce 2004 se 62 % dotázaných vyjádřilo, že NNO zároveň hájí i své vlastní zájmy, oproti roku 2000 došlo tedy k 11 % nárůstu.

Pohled veřejnosti na NNO je oproti roku 2000 méně kritický, v tomto ohledu můžeme konstatovat, že došlo k jistému zlepšení. Občané našeho státu považují práci NNO za zákonnou a považují ji za jeden z významných stimulů společenské soudržnosti. Necelých

50 % dotázaných shledává NNO významnými společnostmi, které se podílí na hledání východiska důležitých společenských potíží a problémů.

Téměř pro všechny dotázané platí, že shledávají NNO za velké pomocníky při budování společenské sounáležitosti. Participace a angažovanost se v NNO je dle velkého množství respondentů hodnocena jako smysluplná. 50 % dotázaných se přiklání k názoru, že NNO se velkou měrou podílí na fungování a rozvoji demokracie v občanské společnosti. K jistému zlepšení došlo i v oblasti mínění, že NNO se až nepřiměřeně angažují ve veřejné politice. V roce 2000 si za tímto tvrzením stálo 21 % obyvatel a o čtyři roky později už jen 16 %, což je v celku pozitivní poznatek.

Zdroj: V jakém stavu se nachází občanská společnost v době vstupu ČR do EU?, STEM pro NROS

Obrázek 4: Členství v NNO dle typu organizace

Dále byla posuzována **negativní a pozitivní image NNO**. V případě pozitivní image je potřeba se podívat na dvě základní stanoviska. První stanovisko je spojeno s otázkou dobročinnosti poskytování služeb občanům, jenž ji potřebují. Skoro tři čtvrtiny obyvatel sdílí názor, že v případě neexistence NNO, by se někteří jedinci v nouzi museli postarat sami o sebe. Druhé stanovisko je založeno na vzájemném působení a vztahu NNO a

vládních institucí. Až 60 % respondentů hlásá, že existence NNO je nezbytná, jelikož jsou občanům nápomocni v boji se státní byrokracií, což představuje nárůst oproti stavu zjištěném v roce 2000 o celých 17 %.

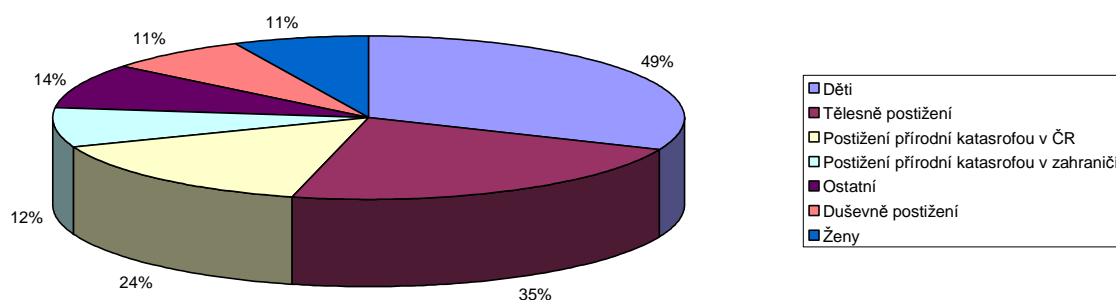
Dále je třeba se zabývat především druhou stranou mince, co způsobuje negativní image NNO. Je důležité toto postupem času eliminovat a v každém případě řešit, v opačném případě se poškozuje dobré jméno NNO. Součástí negativní image je třeba problematika zneužívání svěřených finančních zdrojů a ostatních prostředků. K názoru, že k tomu v oblasti NNO dochází se přiklání celkem 45 % dotázaných. Velkým problémem je také nedostatek kvalifikovaného a profesionálního personálu, který není kompetentní NNO řídit, což si myslí 31 % lidí. Tímto problémem by se měl management společností skutečně zabývat, oproti roku 2000 se v tomto pohledu neziskové organizace pohoršili a to o 11 %. Celkem 23 % dotázaných si myslí, že NNO si žijí ve svém vlastním světě – izolovaně. V tomto ohledu došlo k malému zlepšení oproti roku 2000, kdy se za tento názor postavilo celkem 26 % respondentů.

Přístup českých občanů k charitě a dárcovství zůstává dlouhou dobu nezměněný. Poskytnutím daru se mohlo v roce 2004 pochlubit celkem 47 % respondentů, což je 4 % nárůst oproti stavu zjištěném v roce 2000. 25 % dotázaných poskytlo dar jedné NNO a 21 % občanů alespoň dvěma NNO. Nejčastěji podporovanou oblastí bylo zdravotnictví s 27 %, dále následovaly náboženské organizace se 17 %. Stejně podpoře se v české společnosti těší i oblast sportu a humanitární pomoci. Organizace působící v těchto oborech získaly po 11 % . Jako nejméně podporovaná oblast byly vyhodnocené odbory s 5 %.

Finanční podpora však nedosahuje horentních částek a téměř ve všech případech nepřesáhla hodnotu 700 Kč. Pouze 13 % respondentů poskytlo finanční obnos v rozmezí 700 až 1400 Kč. Dar o celkové hodnotě přesahující částku 4000 Kč poskytlo NNO pouhých 5 % dotázaných.

Rozlišné jsou i preference respondentů, kterou sociální skupinu dárcovstvím podpoří. Z hlediska tohoto kritéria můžeme posoudit zaměření respondentů oproti roku 2000 za neměnné.

Preference v oblasti dárcovství

Zdroj: V jakém stavu se nachází občanská společnost v době vstupu ČR do EU?, STEM pro NROS

Obr. 5: Dárcovství podle sociálních skupin

Další posuzovanou oblastí bylo **dobrovolnictví v české občanské společnosti**. Základním principem dobrovolnictví je bezplatné poskytování práce v zájmu společnosti. V tomto ohledu si česká společnost výrazně polepšila, a to dokonce dvojnásobně z naměřených 16 % v roce 2000 na 32 % v roce 2004, což je výrazný nárůst. 16 % dotázaných se mohlo pochlubit skutečností, že se jako dobrovolníci angažují nejméně ve dvou NNO. Největší podíl dobrovolníků se realizovalo ve sportovních organizacích, dále se angažovali u dobrovolných hasičů a v rámci náboženských organizací. Nejméně dobrovolníků podpořilo zahrádkáře či rybářské organizace.

Přestože se mnoho lidí zapojuje do aktivit NNO, v oblasti dobrovolnictví stále velká část obyvatel ČR počítá s podporou ze strany státu. I to je klasický přežitek totalitní éry naší země. Překvapivě až 67 % dotázaných zastává názor, že v případě dobře fungujícího státu by dobrovolnictví nebylo třeba. Problémy na úrovni obcí či měst by měly být řešeny dle vyjádření 75 % dotázaných místními úřady. Podobně dopadl výzkum i v roce 2000.

Z předchozích informací lze **vyhodnotit**, že ve společnosti převažuje spíše pozitivní představa o stavu českého neziskového sektoru. Tato představa má tendence se stále

zlepšovat. NNO jsou převážně vnímány jako smysluplné, ale nelze říci, že je pohled na neziskový sektor v očích české veřejnosti homogenní. Stále například panuje názor, že pokud by si stát plnil své povinnosti a fungoval tak, jak má, bylo by možné oželit dobrovolnou práci i dárcovství. Nepředstavitelná by však byla absence NNO v oblasti podpory a pomoci nejnuznějším sociálním skupinám. Problémem také zůstává fakt, že pouze určitá sféra lidí je ochotna se v oblasti NNO angažovat. Například dárcovství se těší podpoře vzdělanější a také zámožnější skupině lidí. Převážná část dobrovolníků pochází z řad věřících či obyvatel malých měst. I přes tento fakt, se většina lidí shoduje, že NNO mají velký potenciál a pokud se v této oblasti bude pracovat, tak oblast neziskového sektoru čeká slibná budoucnost.

4.2 Dynamický vývoj neziskového sektoru po roce 1989

Po roce 1989 dochází k výraznému nárůstu počtu neziskových organizací. Zvláštností neziskového sektoru, která je typická pro všechny postkomunistické země, je existence státních neziskových organizací. Proto je vývoj neziskového sektoru v České republice po roce 1989 posuzován samostatně u nestátních a státních neziskových organizací.

4.2.1 Počet nestátních neziskových organizací

Do skupiny nestátních neziskových organizací se počítají občanská sdružení, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, evidované právnické osoby a dále také organizační jednotky sdružení. Pro nestátní neziskový sektor platí, že organizace, které spadají do této skupiny, vznikly až po listopadu 1989. Proto jsou také někdy nazývány novými organizacemi.

Nejpočetnější formou nestátních neziskových organizací jsou občanská sdružení, u nichž je nárůst co do počtu organizací viditelně nejmarkantnější. Například v roce 1989 se na našem území nacházelo asi 2 000 občanských sdružení, v roce 1990 jejich počet přesáhl hodnotu 3 800, v roce 1993 bylo napočítáno téměř 21 700 a v současné době je registrováno již přes 88 000 občanských sdružení a toto množství tvoří asi 93 % neziskových společností u nás (Vajdová, 2005b). Postupný nárůst občanských sdružení

můžete porovnat v tabulce níže. Je třeba zdůraznit, že tabulka zachycuje data pouze za právnické osoby.

Tab. 8: Nárůst počtu občanských sdružení a organizačních jednotek občanských sdružení v letech 1989 – 2006

	1989	1993	1996	1999	2001	2003	2006
Občanská sdružení	537	21694	27807	38072	47101	50997	55997
Organizační jednotky občanských sdružení	1451	9488	13867	25578	29449	31509	32340

Zdroj: ANGELOVSKÁ, O.; FRIC, P.; GOULLI, R. Revitalizace a konsolidace neziskového sektoru v ČR po roce 1989, s. 54

Jak je z předchozí tabulky patrné, nejvýraznější navýšení počtu občanských sdružení je na začátku let devadesátých, kdy se jejich množství navýšilo dokonce patnáctkrát. Odpovědí na otázku, co mohlo tento trend v ČR nastartovat může být teorie heterogenity. Tato teorie zastává názor, že rozvoj neziskového sektoru a s tím související nárůst množství neziskových organizací reaguje na selhání státu a trhu, který nedokáže uspokojit diferencované potřeby jednotlivců ve společnosti. Tento nedostatek mohou vyřešit právě neziskové organizace, kdy byl v případě postkomunistického prostředí a malé tržní rozvinutosti náš trh skutečně oslaben.

Další fakt, který zapříčinil nárůst a rozvoj neziskových organizací je, že se vlivem liberalizace rozpadla většina velkých státních neziskových organizací. Do roku 1989 byl neziskový sektor ovládán komunistickou stranou a součástí registru neziskových organizací byly pouze národní organizace a svazy, které mnohdy zastřešovaly tisíce jednotlivých poboček. Pro lepší představivost si lze uvést několik organizací tohoto typu jako například sbor dobrovolných hasičů, nejrůznější sportovní kluby a nelze opomenout ani školská sdružení rodičů. Po roce 1989 se tyto velké organizace rozpadly na menší samostatné jednotky s právní subjektivitou. Pohled na dnešní strukturu neziskového sektoru ukazuje, že největší množství NNO působí v oblasti sportu, myslivectví a dále jsou to rodičovská sdružení. Hlavním cílem nově vzniklých poboček bylo získání a posílení samostatnosti a svéprávnosti.

Dalším zdůvodněním výrazného nárůstu NNO může být teorie kolektivní identity (viz. kapitola 1). Po pádu komunistického režimu začali občané hledat již zmíněnou kolektivní identitu, kterou jim dříve nabízelo například křesťanství nebo ji našli v nacionalismu. Typický český občan však hledal smysl svého bytí ve společnosti a vztah k církvi či národnímu cítění je spíše chladný (Angelovská, 2009). Tato teorie je spíš důkazem, že ke sdužování lidí dochází i v situaci, kdy stát či trh není v recesi. Kolektivní identita je nezávislá na působení státního aparátu nebo dokonce jeho existenci ani nepřipouští. V tomto duchu pak vznikaly některé neziskové organizace u nás.

Za charakteristické vysvětlení nárůstu množství nadací u nás můžeme považovat spekulaci, kterou členíme do dvou základních skupin. První spekulací jsou úvahy, jak snadný je přístup k finančním zdrojům, v druhém případě se pak jedná o úvahy, jakým způsobem zastavit odliv vydělaných peněžních prostředků (Angelovská, 2009)

První spekulace je spojena se vznikem Nadačního investičního fondu, který dovolil zakládat nadace a tím čerpat prostředky z fondu, aniž by byla provozovaná nadační činnost. Druhá spekulace je spojena s tematikou daňových úniků. Vznikaly tedy i nadace, které měly umožnit svým zakladatelům užívat finanční prostředky, jenž by byli za jiných okolností nuceni zdanit. V roce 1998 byl přijat nový zákon o nadacích a nadačních fondech, který měl tyto případy omezit a zprůhlednit pravidla vzniku nadací. V důsledku tohoto zákona došlo k poklesu nadací z více než 5000 na několik desítek (Vajdová, 2005b).

Následující tabulka poskytuje přehled vývoje počtu nestátních neziskových organizací od roku 1990.

Tab. 9: Statistika počtu NNO od roku 1990

NNO	Občanská sdružení	Nadační fondy	Nadace	OPS (Obecně prospěšná společnost)	Evidované PO	Organizační jednotky sdružení
1990	3 879					
1991	9 366					
1992	15 393		1 151			
1993	21 694		2 786			
1994	24 978		3 800			
1995	26 814		4 253			
1996	27 807		4 392	1		
1997	30 297		5 238	52		
1998	36 046	71	55	129		
1999	38 072	695	272	560		
2000	42 302	735	282	557		
2001	47 101	784	299	701		
2002	49 108	825	330	762	4 785	30 547
2003	50 997	859	350	884	4 946	31 509
2004	53 306	898	362	1 038	4 927	32 020
2005	54 963	925	368	1 158	4 605	33 178

2006	58 347	992	380	1 317	4 464	28 868
2007	61 802	1 048	390	1 486	4 446	29 378
2008	65 386	1 095	411	1 658	4 399	29 752
2009	68 631	1 168	429	1 813	4 347	30 640
2010	70 558	1 190	446	1 888	4 332	30 854

Zdroj: Statistika počtu nestátních neziskových organizací v letech 1990 – 2010, Neziskovky.cz, o.p.s.

Jak je z předchozí tabulky patrné, opravdu nejmarkantnější podíl na nárůstu nestátních neziskových organizací mají bezpochyby občanská sdružení. Z tabulky je také viditelný již zmíněný fakt, že v roce 1998 vstoupil v platnost zákon o nadacích a nadačních fondech, což způsobilo velký propad v počtu nadací u nás.

Co se týká počtu nestátních neziskových organizací v jednotlivých krajích, lze konstatovat, že mezi jednotlivými kraji nejsou patrné nějaké výrazné rozdíly. Pro téměř všechny kraje platí, že na 100 000 obyvatel působí 400 až 500 občanských sdružení. Výjimku tvoří kraj Zlínský a kraj Moravskoslezský, kde je působnost občanských sdružení menší a na 100 000 obyvatel je pouze 350 až 380 těchto organizací. Nesrovnatelné je oproti ostatním krajům množství občanských sdružení v Praze, což může vyplývat z faktu, že velké množství celorepublikových organizací má sídlo právě v hlavním městě ČR. Konkrétní počty NNO v roce 2003 v rámci jednotlivých krajů zachycuje následující tabulka (Vajdová, 2005b).

Tab. 10: Počty vybraných NNO v jednotlivých krajích v roce 2003

Kraje	Občanská sdružení	Obecně prospěšné společnosti	Nadace	Nadační fondy
Praha	8 237	164	146	213
Jihočeský	2 936	52	13	70
Jihomoravský	4 775	50	39	97
Karlovarský	1 393	15	8	12
Královehradecký	2 712	24	11	50
Liberecký	1 959	28	11	14
Moravskoslezský	4 384	52	14	68
Olomoucký	2620	30	15	57
Pardubický	2 335	27	5	36
Plzeňský	2 483	33	12	18
Středočeský	6 392	46	17	33
Ústecký	3 794	53	11	21
Vysočina	2 548	17	6	36
Zlínský	2 236	18	14	74
Celkem	48 804	609	322	799

Zdroj: VAJDOVÁ, T., Mgr. PhD. Zpráva o neziskovém sektoru v České republice, s. 12

Pro představivost, zda je počet NNO v ČR po listopadovém vývoji velký či malý, lze porovnat s počtem neziskových organizací na Slovensku, které mělo z historického

hlediska stejné nebo přinejmenším velmi podobné podmínky a stálo na počátku vývoje po roce 1989 na stejné startovní linii. Vývoj počtu NNO na Slovensku je zachycen v tabulce níže.

Tabulka 11: Počet mimovládních neziskových organizací dle právní formy v letech

Právní forma	Počet organizací	Počet organizací	Počet organizací	Počet organizací	Počet organizací
Občanská sdružení	20 803	20 575	23 789	23 622	27 906
Neinvestiční fond	345	440	513	493	555
Neziskové organizace poskytující veřejně prospěšné služby	215	397	831	845	1 365
Nadace	553	249	305	325	475
Organizace obsahující mezinárodní prvek			122	115	152
Sdružení PO					952
Sdružení obcí					293
Celkem	21 916	21 661	25 560	25 400	31 698

Zdroj: STREČANSKÝ, B., BÚTORA, M., VAJDOVÁ, K., SZATMÁRY, Z., BÚTOROVÁ, Z., KUBÁNOVÁ, M., WOLEKOVÁ, H. *Mimovládne neziskové organizácie a dobrovoľníctvo*, s. 5

Na základě všech zmíněných údajů je možné porovnat množství neziskových organizací v ČR a na Slovensku. Na první pohled je patrné, že množství NNO v ČR je mnohem rozsáhlejší. Například v roce 2006 je u nás evidováno 58 347 občanských sdružení zatímco na Slovensku pouze 27 906. Celkové Množství NNO na území našeho státu čítá celkem 94 368 oproti 31 698 na Slovensku. Celkový podíl neziskových organizací na Slovensku je tedy v roce 2006 v poměru k neziskovým organizacím v ČR třetinový.

Stejné porovnání je možné učinit i mezi neziskovým sektorem v ČR a neziskovým sektorem v Maďarsku, které taktéž patří do postkomunistického bloku. Číselné hodnoty vyjadřující stav neziskového sektoru v Maďarsku jsou zachyceny prostřednictvím následující tabulky.

Tab. 12: Počet sdružení a nadací v Maďarsku v letech 1982 - 2000

Rok	Sdružení	Nadace	Celkové množství
1982	6 570	0	6 570
1989	8 396	400	8 796
1990	14 080	1 865	15 945
1991	17 869	6 182	24 051
1992	20 660	9 703	30 363
1993	22 778	11 884	34 662
1994	25 943	14 216	40 159
1995	27 133	15 650	42 783
1996	28 207	17 109	45 316
1997	28 762	18 603	47 365
1998	28 159	19 225	47 384
1999	28 417	19 754	48 171
2000	27 444	19 700	47 144

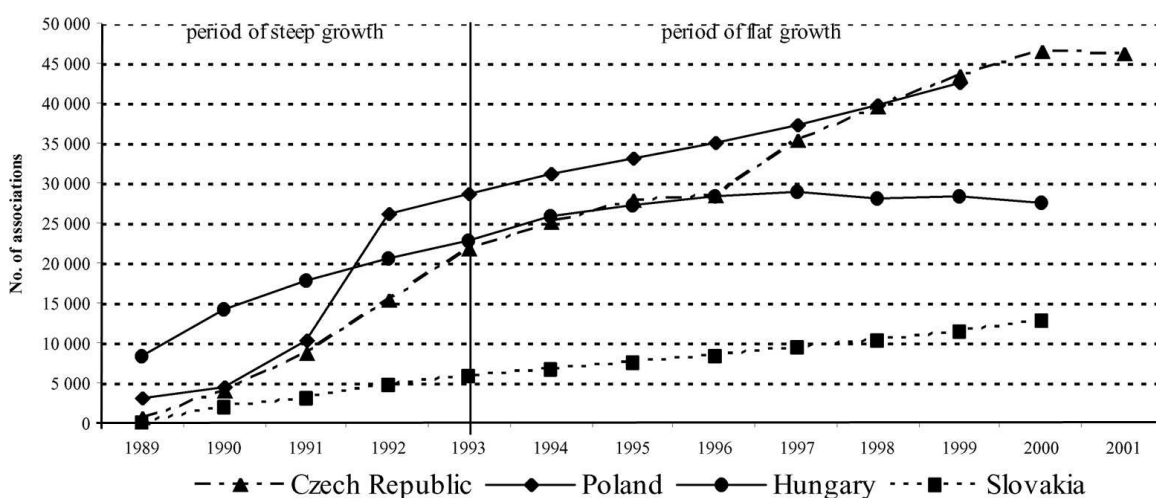
Zdroj: BALOGH, B., MÉSZÁROS, G., SEBESTENY, I. Módszer és gyakorlat: A nonprofit statistika 10 éve 1992-2002, s. 25

Po porovnání počtu neziskových organizací v ČR a v Maďarsku zjistíme, že například v roce 2000 je v ČR evidováno 42 302 občanských sdružení oproti 27 444 občanských sdružení v Maďarsku. Maďarsko nás však na plné čáře předčí v počtu nadací, kterých je celkem 19 700 a v ČR je v roce 2000 evidováno pouze 282, což je důsledek již zmíněného zákona o nadacích a nadačních fondech, jenž byl uzákoněn v roce 1998.

Pomocí obrázku 6 je možné zachytit vývoj neziskového sektoru (počtu občanských sdružení) v rámci Visegrádské čtyřky v letech 1989 – 2001. Součástí tohoto seskupení je kromě již zmíněné ČR, Slovenska, Maďarska také Polsko. Tento graf lze členit na dvě části. Ta první zachycuje vývoj v letech 1989 – 1993, kdy dochází k velkému nárůstu

neziskových organizací, po němž následuje období pomalého rozvoje. To platí především pro vývoj v Maďarsku a na Slovensku, kde už nedochází v druhé fázi k výraznému navýšení počtu občanských sdružení. Situace je však odlišná u vývoje v ČR a Polsku, kde je i v druhé fázi vidět poměrně výrazné navýšení počtu těchto organizací (Rakušanová, 2005).

Z výše uvedených informací je možné usoudit, že si v rámci skupiny postkomunistických zemí vede ČR skutečně dobře. **Nelze tedy říci, že problém českého neziskového sektoru by měl příčinu v malém počtu neziskových organizací.** Těch je, jak plyne z předešlého rozboru, poměrně dostatek. Problém tkví v nedostatečné efektivitě českého neziskového sektoru a v nezpůsobilosti vedení a také nechuti občanů ČR vstupovat a angažovat se ve veřejné sféře. Občané našeho státu se stále zdráhají působit a dohlížet na průběh veřejného rozhodování. Nárůst neziskových organizací by bez změny přístupu veřejnosti, vlády, legislativy a dalších nedořešených témat nebyl tím nejlepším řešením a větším posunem dopředu.

Zdroj: RAKUŠANOVÁ, P. Civil Society and Participation in the Czech Republic, s. 22

Obr. 6: Vznik NNO v zemích Visegrádské čtyřky od roku 1989 do roku 2001

4.2.2 Počet státních neziskových organizací

Státní neziskový sektor je určitou raritou či pozůstatkem všech postkomunistických zemí, kam bezpochyby ČR spadá. V totalitním období před listopadem 1989 byl neziskový sektor organizován plně státem tak, aby nad ním měl kontrolu. Mnozí představitelé nových NNO by radši státní neziskové organizace do skupiny neziskových organizací vůbec nezapočítávali (Angelovská, 2009). Tyto organizace s přihlédnutím k historickým událostem, k českému neziskovému sektoru patří, a proto je nutné alespoň ve stručnosti shrnout některé základní charakteristiky českých státních neziskových organizací. Podmínkou zařazení do státního neziskového sektoru je, že organizace pokryje své náklady pouze do hranice 50 % svým vlastním přičiněním a zbývající část je hrazena ze státní kasy. Jejich doménou je působení například v oblasti veřejných služeb, zajišťování bezpečnosti a pořádku, státní neziskové organizace jsou aktivní také v oblasti školství, sportu nebo kultury. Angažují se též v oblasti sociálních věcí a ve výzkumu. Jak se v čase mění jejich početné zastoupení je možné vidět v následující tabulce.

Tab. 13: Organizační struktura národního hospodářství v letech 2000 - 2004

Právní forma	Stav v roce 2000	Stav v roce 2002	Stav v roce 2003	Stav v roce 2004
Registrované ekonomické subjekty				
Veřejné nefinanční podniky	2 984	2 267	2 266	2 049
Ústřední vládní instituce	3 646	2 163	673	684
Místní vládní instituce	11 591	13 879	18 713	18 003
Fondy sociálního zabezpečení	19	20	18	18
Registrované právnické osoby				
Státní podniky	1 117	995	889	803
Organizační složky státu	857	500	369	377
Veřejné obchodní společnosti	7 489	7 729	7 846	7 794
Příspěvkové organizace	3 100	5 596	12 589	11 724
Školy, školská a zdravotnická zařízení	5 521	3 626	189	139

Zdroj: Statistická ročenka České republiky 2005, Český statistický úřad

Z předchozí tabulky je možné vyčíst některé tendence typické pro polistopadový vývoj státních neziskových organizací. Počet těchto organizací postupem času klesá, což může mít několik základních příčin. První příčinou byla reforma veřejné správy, která nastartovala přesun mnoha organizací z oblasti veřejné správy přímo do samosprávy krajů, měst či obcí. Některé organizace byly zprivatizovány a přešly do řad nestátních neziskových organizací, důležitou skutečností je také zrušení rozpočtových organizací.

Nárůst je naopak patrný u veřejných obchodních společností, ovšem jejich vymezení je velmi komplikované, jelikož do této skupiny společností jsou zahrnovány kupříkladu i akciové společnosti. Faktem zůstává, že počet státních neziskových organizací se od roku 1989 značně zúžil. Příkladem je rapidní úbytek organizací v oblasti školství a zdravotnictví z několika tisíc na několik desítek. Tady je však příčina jiná. Většina školských či zdravotnických zařízení dnes působí jako příspěvkové organizace, kde je naopak vidět markantní nárůst. Pokles počtu neziskových organizací ve státním sektoru jde ruku v ruce i pokles zaměstnanosti ve státní sféře. Citelná je tato tendence v oblasti veřejné správy, sociálního zabezpečení nebo obrany státu. Mírný pokles zaměstnanosti je evidován i ve zdravotnictví či sociálních činnostech. K nárůstu zaměstnanosti naopak dochází ve třech oblastech, jimiž jsou školství, sport a kultura a oblast volnočasových aktivit (Angelovská, 2009).

4.3 Základní formy neziskových organizací v ČR

Současný systém forem českých neziskových organizací je výsledkem historického vývoje a odrazem současného stavu neziskového sektoru u nás. Základní formy neziskových organizací v ČR lze členit do čtyř základních skupin, jimiž jsou v první řadě neziskové soukromoprávní organizace vzájemně prospěšné, další skupinou jsou neziskové soukromoprávní organizace veřejně prospěšné, dále pak ostatní neziskové veřejnoprávní organizace a celý výčet nám uzavírají neziskové organizace typu obchodních společností, kam lze řadit a.s., s.r.o., družstvo a jim podobné společnosti (Rektořík, 2007).

4.3.1 Neziskové soukromoprávní organizace vzájemně prospěšné

Do této skupiny neziskových organizací můžeme zařadit například občanská sdružení, zájmová sdružení právnických osob, dále pak sdružení bez právní subjektivity či profesní komory.

Občanská sdružení jsou registrována Ministerstvem vnitra ČR. Jsou samostatnými právními osobami a jsou jim tudíž Českým statistickým úřadem přidělena identifikační čísla. Samotný návrh na registraci občanského sdružení podává přípravný výbor, který

musí mít nejméně tři členy, přičemž alespoň jeden z členů musí splňovat věkovou hranici starší 18- ti let. Ministerstvo vnitra ČR zároveň zaštiťuje registraci stanov jednotlivých sdružení. Tyto stanovy nesmí v žádném případě postrádat následující údaje: název sdružení (pokud bude sdružení používat zkratku, i ta by pak měla být ve stanovách uvedena), přesné sídlo sdružení, cíl činnosti sdružení, jež si společnost stanovila, seznam orgánů sdružení včetně způsobu jejich jmenování, dále pak stanovení orgánů a funkcionářů, jenž jsou kompetentní v jednání jménem sdružení, stanovy o organizačních jednotkách a základní zásady hospodaření občanského sdružení (neziskovky; Přehled základních typů neziskových organizací, 2010).

Občanská sdružení mohou zaniknout dvojím způsobem. Sloučením s jiným občanským sdružením a nebo rozhodnutím o dobrovolném zrušení nebo na základě pravomocného rozhodnutím Ministerstva vnitra ČR o rozpuštění občanského sdružení (Rektořík, 2007). Je možné bez pochyb říci, že občanská sdružení u nás tvoří nejpočetnější skupinu NNO, důkazem může být i fakt, že na začátku roku 2010 bylo v registru Ministerstva vnitra ČR přes 78 000 těchto organizací. Jako příklad občanského sdružení je možné uvést Český červený kříž, který má u nás dlouhou tradici, dále pak nejrůznější odborové organizace, ženské spolky či třeba tělovýchovné jednoty.

Zájmová sdružení právnických osob se řídí zákonem č. 40/ 64 Sb. občanského zákoníku § 20f-20j a to ve znění pozdějších předpisů. Hlavním smyslem zakládání těchto sdružení je v první řadě ochrana zájmů, ale dalším důvodem vzniku může být i snaha docílit jiných záměrů. Není vyloučeno, že sdružení PO může fungovat i na principu ziskové organizace, rozhodujícím prvkem je určení poslání sdružení, které je definované v zakladatelské smlouvě. Zájmové sdružení PO lze založit dvojím způsobem. Prvním způsobem je založení na bázi zakladatelské smlouvy v písemné podobě a druhou možností je posvěcení účelu založení sdružení na ustavující schůzi členů, z níž musí být pořízen a následně notářsky ověřen zápis. Zápis musí bezpodmínečně zahrnovat seznam zakladatelů nevyjímaje jejich podpisů. V obou případech platí, že je základní povinností zakladatelů k zápisu či smlouvě doložit stanovy sdružení. Stanovy sdružení nesmí postrádat údaje jako je název sdružení PO, sídlo sdružení PO, dále je nutné specifikovat předmět činnosti sdružení, nesmí postrádat specifikaci majetkových poměrů, je nutné vymezit členská práva ale i povinnosti, je třeba jasně vymezit předpoklady vzniku i zániku členství, určit jak

vysoký bude členský příspěvek a uvést postup při ukončení činnosti sdružení včetně způsobu majetkové likvidace.

V případě nesplnění závazků odpovídá sdružení jako PO svým majetkem. Krajský úřad vede registr jednotlivých sdružení dle sídla sdružení. Zápisem do tohoto registru získává sdružení způsobilost k právním úkonům. V případě vymazání sdružení PO z registru, dochází k jeho zániku. Samotnému zániku však předchází majetková likvidace, což platí v případě, že sdružení PO nepropadá právnímu nástupci (Rektořík, 2007). Jako příklad neziskové organizace tohoto typu je možné uvést Sdružení knihoven ČR, Centrum dalšího vzdělávání, Česko-slovenskou obchodní komoru nebo Českou asociaci rozvojových agentur.

Sdružení bez právní subjektivity je takové sdružení, které vzniklo na základě smlouvy o sdružení osob. Tato sdružení jsou povinna se řídit zákonem č. 40/1964 Sb. občanského zákoníku § 829-§ ve znění pozdějších předpisů. Poslání sdružení bez právní subjektivity je jedním z předmětů zakládací smlouvy, která nesmí postrádat výčet hodnot majetku společnosti obdrženy jednotlivými osobami. Na základě principu vloženého majetku je sdružení umožněno se sdružovat i za účelem získání zisku. V tomto případě neexistuje registr jednotlivých sdružení a zánik těchto subjektů je iniciován samotnými účastníky smlouvy, což většinou nastává až po naplnění poslání. Sdružení tohoto typu nemůžeme rozhodně považovat za charakteristickou soukromoprávní neziskovou organizaci (Rektořík, 2007).

Profesní komory jsou považovány za organizace hraničního typu. Mají povahu vzájemně prospěšných společností, ale část z nich nese i rysy prospěšnosti veřejné. Ve většině těchto organizací platí, že součástí základních povinností je považováno členství (Rektořík, 2007). Mezi profesní komory působící na území našeho státu řadíme kupříkladu Českou lékařskou komoru, Českou stomatologickou komoru, Profesní komoru STK, Profesní komoru požární ochrany, Hospodářskou komoru ČR, Profesní komora sociálních pracovníků a mnoho dalších.

4.3.2 Neziskové soukromoprávní organizace veřejně prospěšné

Dostáváme se k druhé skupině neziskových organizací, jimiž jsou neziskové soukromoprávní organizace veřejně prospěšné. Mezi tyto organizace patří například obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy, politické strany včetně politických hnutí, dále pak registrované církve a náboženské společnosti. Charakteristické prvky jednotlivých výše citovaných organizací jsou obsažené v následujícím textu.

Obecně prospěšné společnosti se řídí zákonem č. 248/1995 Sb. o obecně prospěšných společnostech a dále zákonem o změně a doplnění některých zákonů počínaje dnem platnosti od 1. 1. 1996. Obecně prospěšná společnost má statut právnické osoby a prioritní náplní činnosti společnosti je poskytování obecně prospěšných služeb. Pro všechny uživatele služeb obecně prospěšných společností platí stejné podmínky, které je třeba předem definovat.

Zakladatelé, členové orgánů či samotní zaměstnanci nesmí vytvořený zisk použít ve svůj vlastní prospěch. Zisk je použit na opětovné poskytování služeb. Samotné založení společností je možné zrealizovat FO, PO, obcí a v poslední řadě také Českou republikou. Zakládací listinou OPS je tzv. zakládací smlouva, jenž je platná po podpisu všemi zakladateli. Novou OPS je třeba zapsat do rejstříku OPS u rejstříkového soudu, ke kterému přísluší. Mezi povinné údaje zakládací listiny patří samozřejmě název společnosti, dále pak sídlo společnosti a v neposlední řadě identifikace všech zakládajících členů. Kromě již zmíněných základních údajů nalezneme v zakládací smlouvě data týkající se totožnosti jednotlivých členů správní a dozorčí rady, způsob jednání a vystupování správní a dozorčí rady. Ve smlouvě jsou zapsány vklady majetku všech zakladatelů OPS. Mezi statutární orgány obecně prospěšné společnosti patří správní rada, která je kompetentní k vydání statutu OPS, dále je to dozorčí rada jako orgán kontroly ve společnosti a posledním orgánem je ředitel. Ředitel však musí ctít pravidlo, že nemůže být nikdy členem správní či dozorčí rady (neziskovky; Přehled základních typů neziskových organizací, 2010).

Portfolio finančních zdrojů u obecně prospěšných společností je poměrně obšírné a zahrnuje například státní, krajské či obecní dotace, dále zdroje vytvořené vlastní činností,

dary od PO a FO, prostředky v podobě dotací od státních fondů a výčet uzavírají zdroje plynoucí z provozování doplňkových činností (Rektořík, 2007).

Nadace a nadační fondy se řídí zákonem č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech. Z tohoto zákona vyplývá, že tyto dva výše zmíněné instituty vystupují jako účelová sdružení majetku, která vznikla především s cílem dosáhnout obecně prospěšné cíle. Pod pojmem obecně prospěšné cíle si můžeme představit ochranu lidských práv, rozvoj vědy a vzdělání, ochrana přírodního prostředí nebo rozvoj duchovních hodnot apod. (neziskovky; Přehled základních typů neziskových organizací, 2010).

Založení nadace či nadačního fondu je možné pouze na základě písemné smlouvy, kterou mezi sebou uzavřou samotní zřizovatelé. Druhou možností je pak zakládací listina a to v případě, je-li pouze jeden zřizovatel. Nadaci nebo nadační fond je možné zřídit také prostřednictvím závěti. V případě posledních dvou možností, tedy zakládací listiny a závěti platí pravidlo, že musí být sepsány v podobě notářského zápisu. Podpisy na zakladatelské smlouvě musí být úředně ověřeny. Povinnosti nově vzniklé nadace nebo nadačního fondu je vydání statutu a vznik těchto institucí je podmíněn zápisem do nadačního rejstříku u příslušného soudu. Za tři základní orgány nadací a nadačních fondů jsou považovány správní rada jako statutární orgán, dozorčí rada jako kontrolní orgán, do třetice jím může být revizor a to v případě, že nebyla zřízena dozorčí rada. Všechny nadace či nadační fondy jsou povinny provést roční uzávěrku, jenž musí být následně ověřena auditorem a dalším povinným krokem je vydání výroční zprávy. Přesný obsah výroční zprávy je vymezen zákonem. Další povinností je uložit výroční zprávu u rejstříkového soudu, tak aby byla veřejně přístupná. (Outlá, 2010).

Politická hnutí a strany mohou být založeny na základě zákona číslo 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích. Tento zákon udává občanům naší republiky právo se sdružovat v politických stranách či hnutích. Založení strany je možné prostřednictvím přípravného výboru. Členové přípravného výboru musí být minimálně tři státní občané ČR, kteří jsou starší 18- ti let. Dále platí podmínka, že i členové politických stran musí být státní občané ČR a musí splňovat věkovou hranici starší 18- ti let. Občan nemůže být členem více jak jedné strany či hnutí.

Politické strany a politická hnutí jsou právnické osoby registrované ministerstvem vnitra. Přípravný výbor musí předložit osobně nebo poštou registrační návrh v písemné podobě podatelně Ministerstva vnitra, jenž musí obsahovat jména členů přípravného výboru, příjmení, místo trvalého bydliště, datum narození a především podpisy těchto členů. Součástí registrace je podepsaná petice alespoň jedním tisícem lidí a dále také stanovy ve dvou vyhotoveních. Tyto stanovy musí obsahovat: název politické strany nebo hnutí včetně zkratky, dále sídlo strany nebo hnutí, základní práva a povinnosti jednotlivých členů, seznam orgánů včetně způsobu jejich ustanovení a příslušných kompetencí, ustanovení organizačních jednotek, programové cíle, dále je třeba uvést zásady hospodaření, vymezit jakým způsobem budou stanoveny členské příspěvky a jak bude naloženo s majetkem strany či hnutí v případě zrušení strany či hnutí.

V případě návrhů na výmaz politické strany nebo hnutí, popřípadě oznámení o zrušení či podání návrhu na registraci změny stanov je nutné se taktéž obrátit na odbor všeobecné správy Ministerstva vnitra. Za podání návrhu na registraci se neplatí žádný správní poplatek, což platí i v případě návrhu na výmaz, oznámení o zrušení nebo návrhu na registraci změny stanov politické strany či hnutí. Pro zajímavost, v současné době je registrováno 143 aktivních politických stran a hnutí (MV ČR; Služby pro veřejnost, 2010).

Podnikatelská činnost je stranám a hnutím povolena pouze v omezené míře a zákoně vymezených oborech. Je třeba také zdůraznit, že strany a hnutí jsou povinné za své závazky odpovídat celým svým majetkem. Jednotliví členové však za závazky strany odpovídat ani ručit nemusí. Maximální výše členského příspěvku za kalendářní rok nesmí přesáhnout hranici 50 000 Kč. Tato horní hranice je totožná i v případě peněžního dárcovství, přesažení této částky jedním dárcem za kalendářní rok je možná pouze po uzavření písemné darovací smlouvy (Rektořík, 2007).

Registrovat církev nebo náboženskou společnost je možné na základě zákona č. 3/ 2002 Sb. o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů. I v případě církví a náboženských společností hovoříme o právnických osobách, jejichž registr spadá pod ministerstvo kultury. Návrh na registraci je nutné podat ministerstvu kultury písemnou formou v českém jazyce a to ve dvou vyhotoveních. Tento návrh předkládá přípravný výbor, který je minimálně tříčlenný, přičemž jednotliví členové

musí být starší 18- ti let, musí to být státní občané ČR nebo cizinci s trvalým bydlištěm v ČR. Náležitosti samotné registrace jsou jasně vymezeny zákonem a patří mezi ně například jména a příjmení členů přípravného výboru, jejich rodná čísla, adresy trvalého bydliště v ČR a nesmí chybět úředně ověřené podpisy.

Na stanu příjmu církví a náboženských společností řadíme na základě zákona č. 3/ 2002 Sb. následující položky: příspěvky od FO a PO, dary a dědictví, dále pak úroky z vkladů, příjmy plynoucí z prodeje a pronájmu majetku církví a náboženských společností, sbírky a příspěvky, dotace, úvěry a půjčky a také příjmy z podnikatelské či jiné výdělečné činnosti (MV ČR; Církev a náboženské společnosti, 2010). Skupinu výdajů pak tvoří mzdové výdaje, výdaje na zdravotní a sociální pojištění, náklady na režii a provozování společnosti, daně, výdaje vynaložené na rekonstrukci památek, poskytování darů atd. Organizační struktura jednotlivých církví a náboženských společností se velmi liší a většinou vychází z historických souvislostí (Rektořík, 2007).

4.3.3 Ostatní neziskové veřejnoprávní organizace

Do skupiny ostatních neziskových veřejnoprávních organizací řadíme Český rozhlas a Českou televizi, státní podniky, vysoké školy, státní fondy, Českou národní banku a Všeobecnou zdravotní pojišťovnu České republiky (Rektořík, 2007).

4.3.4 Neziskové organizace typu obchodních společností

Do skupiny neziskových organizací typu obchodních společností patří akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným, družstva a jim podobné organizace. Neziskové organizace dále členíme na dvě skupiny a to na Organizace typu obchodních společností a Společenství vlastníků bytových jednotek (Rektořík, 2007).

5 Porovnání českého neziskového sektoru se zahraničním

Mezinárodní porovnání **velikosti neziskového sektoru** provedené na základě výsledků výzkumu Johns Hopkins University, který mezi sebou porovnává celkem 22 zemí, řadí Českou republiku do skupiny podprůměrných, v rámci středoevropských států nám však patří prvenství. Jako první měřítko slouží ukazatel HDP, tedy jakým způsobem se na jeho tvorbě jednotlivé státy podílejí. Průměrná hodnota činí 4,6 %, Česká republika se však v roce 1995 pohybovala poměrně hluboko pod touto hranicí a to dokonce o 3 % , což je zachyceno v následující tabulce (Salamon, 1999).

Tab. 14: Podíl neziskových organizací na tvorbě HDP

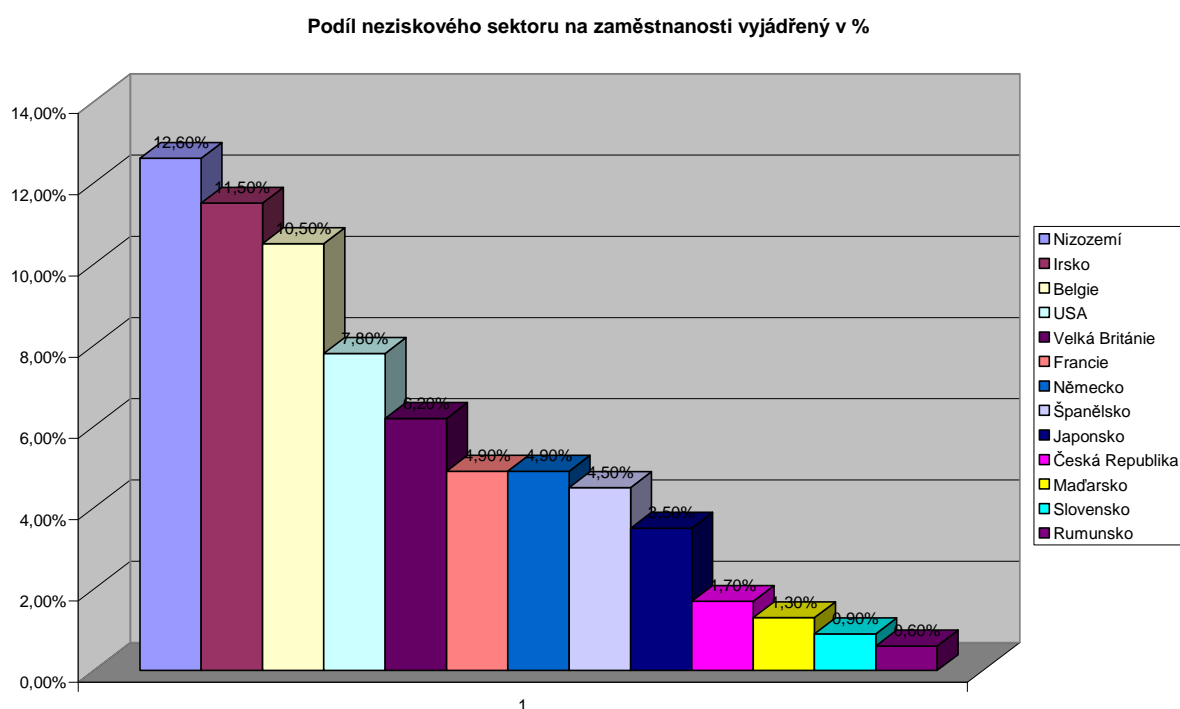
Data za rok 1995 vyjádřená v %	Podíl neziskových organizací na HDP
Česká Republika	1,6
Maďarsko	2,8
Německo	3,9
Nizozemí	15,3
Slovensko	1,3
Španělsko	4
USA	6,9

Zdroj: SALAMON, Lester M. a kol. Global Civil Society: Dimension of the Nonprofit Sector

Jak je tedy z předchozího porovnání patrné, podíl neziskového sektoru v ČR na celkovém HDP je nevýrazný a ani neprojevuje tendenci se nějakým výrazným způsobem zvyšovat. Služby, jenž jsou neziskovým sektorem poskytovány veřejnosti, jsou ve většině případech bezplatné nebo mají symbolický charakter. Nejen pro český neziskový sektor obecně platí, že neziskové organizace jsou řazeny spíše do skupiny spotřebitelů. Například v roce 2001 činil podíl neziskového sektoru na celkové spotřebě ekonomiky 0,74 %. Prostřednictvím

transferů z ostatních hospodářských sektorů, kam řadíme i domácnosti nebo třeba vládní instituce, je hrazena velká část rozdílu mezi produkcí a spotřebou neziskových organizací.

Další ukazatel, který odráží rozvinutost neziskového sektoru, je **podíl na celkové zaměstnanosti**, i v tomto ohledu „pokulháváme“ za vyspělými evropskými státy. Například v roce 1995 bylo v neziskových organizacích zaměstnáno pouze 1,7 % všech zaměstnaných. Jak jsme na tom v porovnání s ostatními státy můžeme vidět v následujícím grafu (Salamon, 1999).

Zdroj: SALAMON, Lester M. a kol. Global Civil Society: Dimension of the Nonprofit Sector

Obrázek 7: Podíl neziskového sektoru na zaměstnanosti v roce 1995 vyjádřený v %

Za pozitivní fakt lze považovat, že množství pracovníků v neziskovém sektoru neustále roste. Oproti roku 1999 se tento nárůst blíží k 60% (viz. tabulka níže).

Tab. 15: Počet pracovníků působících v NNO (1999 – 2003)

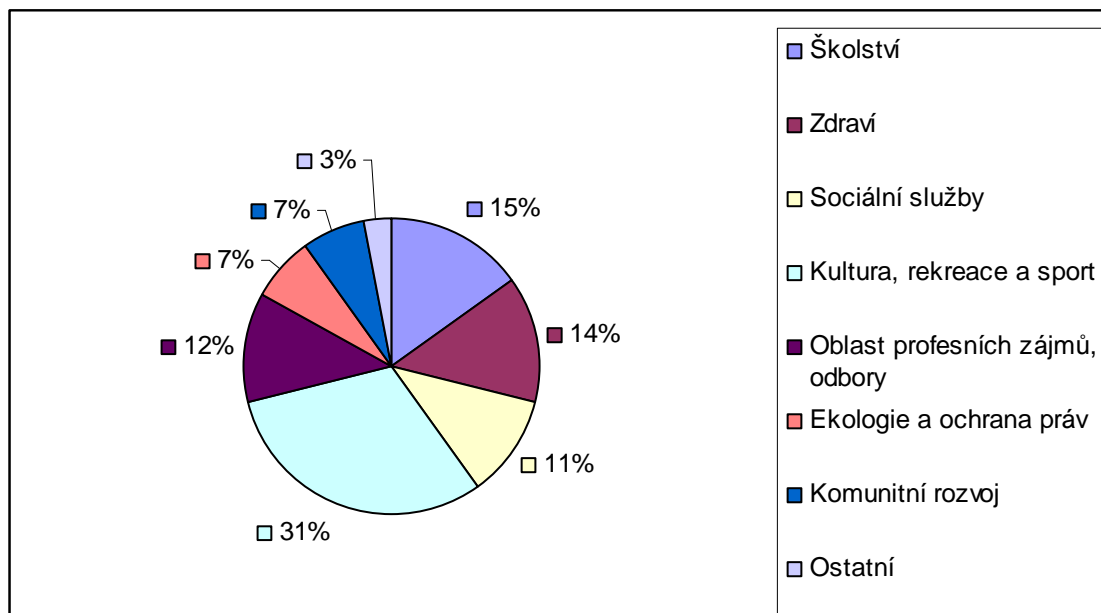
Rok	Počet pracovníků působících v NNO
1999	23 108
2000	32 932
2001	33 232
2002	33 989
2003	36 555

Zdroj: VAJDOVÁ, T., Mgr. PhD. Zpráva o neziskovém sektoru v České republice, s. 34

Poměrně odlišná je i převažující **oblast působení neziskových organizací** v jednotlivých zemích. Vyspělé evropské státy se realizují především v odvětvích jako je vzdělávání či sociální služby. Neziskový sektor u nás jde však částečně jiným směrem a převažuje zde oblast kultury a sportu. Jen pro představu: 31 % zaměstnaných osob v neziskovém sektoru v ČR působí v již zmíněných dvou oblastech, což je v porovnání s ostatními státy opravdu vysoká hodnota. Například v Německu je v oblasti sportu a kultury zaměstnáno pouhých 5,4 % z celkového počtu osob zaměstnaných v neziskových organizacích. Naší silnou stránkou jsou však oblasti ekologie, ochrany práv a profesních zájmů včetně odborů; v těchto případech se český neziskový sektor pohybuje naopak v nadprůměrných číslech. Zatímco průměrná hodnota jiných států je pouhých 6 %, hodnoty v ČR jsou více než třikrát vyšší; tato hodnota v ČR činí 19 %. Opět je možné si všimnout, jak je na tom ČR ve všech porovnávaných oblastech vzhledem ke státům západní Evropy i za pomoci grafického znázornění (obrázek 8 a 9).

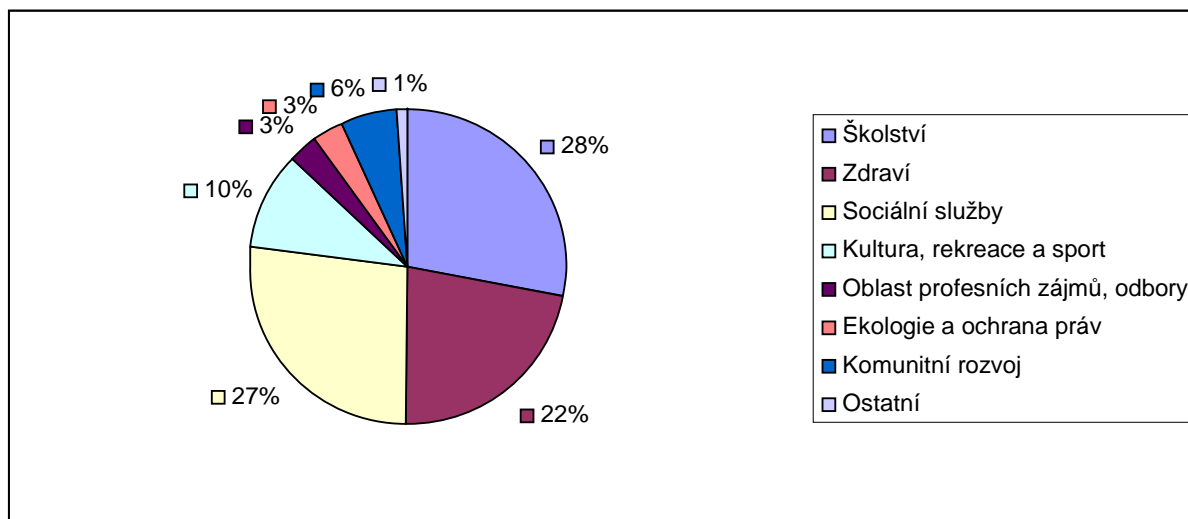
Co je však pro všechny postkomunistické země typické oproti západoevropským státům je nízká angažovanost v oblasti sociálních služeb. Zatímco státy západní Evropy evidují téměř třetinu všech zaměstnaných právě v této oblasti, postkomunistické země se dotýkají hranice 10 %. Tento trend je ještě přežitkem z komunistické éry, kdy stát oblast sociálních ale i zdravotnických služeb zastřešoval. Lze tedy konstatovat, že neziskové organizace

u nás, ale i v ostatních postkomunistických státech, se podílí pouze minimální měrou na činnosti sociálního státu (Salamon, 1999).

Zdroj: SALAMON, Lester M. a kol. Global Civil Society: Dimension of the Nonprofit Sector

Obr. 8: Podíl zaměstnanosti v neziskovém sektoru dle oblastí v ČR v roce 1995

Zdroj: SALAMON, Lester M. a kol. Global Civil Society: Dimension of the Nonprofit Sector

Obr. 9: Podíl zaměstnanosti neziskového sektoru dle oblastí v západní Evropě v roce 1995

Dalším možným kritériem pro porovnání českého neziskového sektoru se zahraničním je **dobrovolnictví**, které je bez pochyb pevně spjato s neziskovým sektorem jako takovým. Oproti vyspělým evropským státům zaostáváme v počtu dobrovolníků, jenž v oblasti neziskového sektoru působí, což můžeme považovat za další přežitek postkomunistické sféry. V porovnání s ostatními postkomunistickými státy si i v tomto ohledu vedeme dobře, což je patrné z následující tabulky.

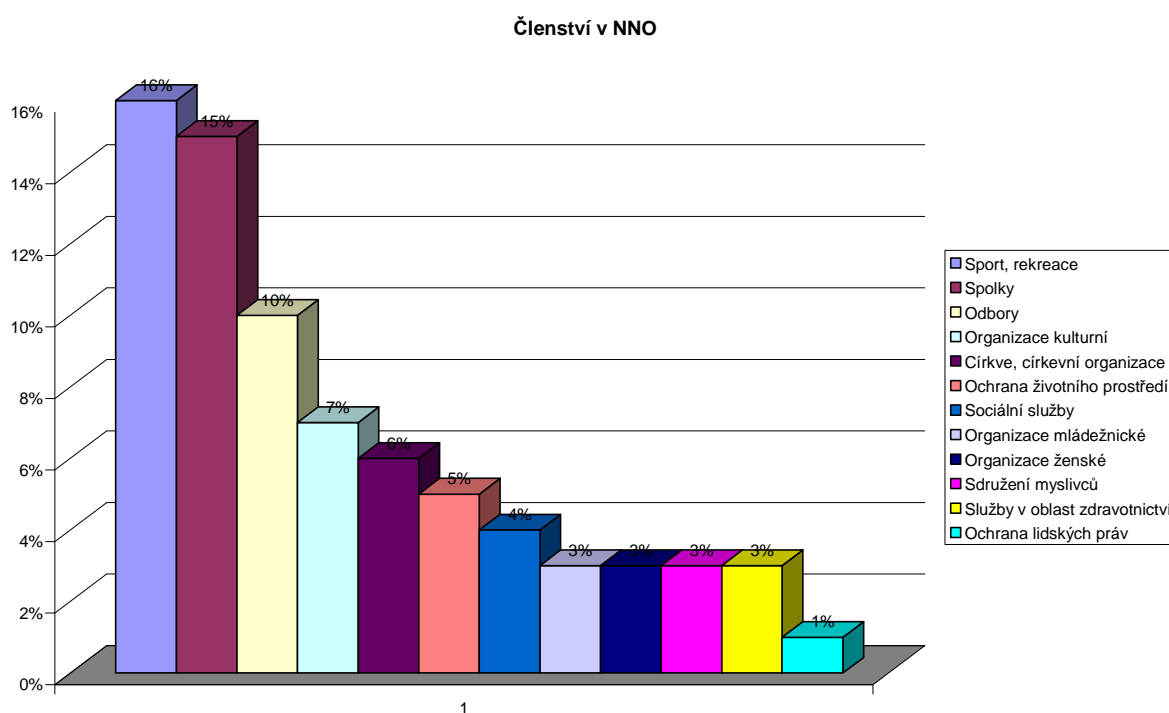
Tab. 16: Podíl NNO na celkovém počtu zaměstnaných v národním hospodářství v roce 1995

Státy	Pracující za mzdu (v %)	Dobrovolní Pracovníci (v %)
Česká Republika	1,8	2,9
Francie	5	10,1
Irsko	12,2	15
Japonsko	3,7	5,1
Německo	5,1	8,8
Nizozemí	12,7	19,4
Rumunsko	0,6	1,4
Slovensko	1	1,4
USA	8,8	14,5
Velká Británie	6,4	12,8

Zdroj: SALAMON, Lester M. a kol. Global Civil Society: Dimension of the Nonprofit Sector

Co se týká **členství obyvatel ČR v organizacích v rámci neziskového sektoru**, platí, že nejvíce členů neziskových organizací spadá do oblasti sportu a rekreace. Naopak velmi slabá účast i ve srovnání se světem je členství v neziskových organizacích působících v oblastech jako je církve či odborové organizace. Tyto tendence přezívají ještě z dob

komunistických, kdy stát preferoval právě oblast sportu a rekreace. Jaká je procentuální účast členů v rámci jednotlivých oborů můžeme vidět v následující grafu. Jak již bylo řečeno, nejvíce lidí jsou členy organizací sportovních - celkem 16 %, dále následuje členství ve spolcích jako jsou například včelaři či hasiči a to s celkovou hodnotou 15 %. S 10% jsou na třetím místě členové odborů, pak následují se 7% členové organizací kulturních a v těsném sledu se 6% členové církví a církevních organizací. Výrazně nižší podíl členů čítají organizace specializující se na podporu zdraví, sociální oblasti či ochrany lidských práv. V těchto oborech působí především organizace vzniklé až po roce 1989, které řadíme do skupiny nových neziskových organizací (Angelovská, 2009).

Zdroj: ANGELOVSKÁ, O.; FRIČ, P.; GOULLI, R. Revitalizace a konsolidace neziskového sektoru v ČR po roce 1989, s. 100

Obr. 10: Členství lidí v ČR v neziskových organizacích

Je možné porovnat ČR v oblasti členství v neziskových organizacích s ostatními státy. Společně s ostatními postkomunistickými státy v rámci střední Evropy si v poměru se světem a ostatními západoevropskými velmocemi nevede ČR příliš dobře. ČR tvoří spíše průměr nebo dokonce až podprůměr. V tomto ohledu je možné se inspirovat u severských

států, které dosahují nadprůměrných hodnot v členství obyvatel v neziskových organizacích. Je to patrné z následující tabulky.

Tab. 17: Členství v NNO (v %)

Země	Sportovní organizace	Odbory	Ekologické společnosti	Církevní organizace
Švédsko	38	56	7	15
Dánsko	36	64	12	27
Irsko	34	19	4	25
Norsko	32	47	5	15
Německo	32	14	6	19
Francie	21	9	5	5
ČR	16	12	2	6
Slovinsko	16	19	1	8
Maďarsko	5	6	0,4	6
Polsko	4	6	1	3

Zdroj: ANGELOVSKÁ, O.; FRÍČ, P.; GOULLI, R. Revitalizace a konsolidace neziskového sektoru v ČR po roce 1989, s. 101

Pokud si zrekapitulujeme porovnání na základě všech uvedených kategorií počínaje velikostí neziskového sektoru a konče členstvím obyvatel v neziskových sektorech musíme usoudit, že ČR je v rámci postkomunistické střední Evropy králem v tomto oboru. V porovnání se světovými a západoevropskými státy máme však značné rezervy a zdá se, že poměrně dlouhou a náročnou cestu před sebou. V následující podkapitole je vyhodnocen současný stav NNO a předložen návrh pro jejich možný budoucí rozvoj.

5.1 Vyhodnocení a doporučení pro budoucí rozvoj NNO

Předmětem této práce bylo zachytit vývoj neziskového sektoru u nás a zhodnotit jeho stav prostřednictvím: analýzy občanské společnosti, zhodnocení množství neziskových organizací v ČR a porovnáním stavu NNO u nás se zahraničím. Neziskový sektor v ČR byl zasažen historickými událostmi totalitního režimu a s tím souvisejícím vztahem mezi neziskovými organizacemi, vládou, českými podniky a nedůvěřivou českou veřejností. Škody, které v tomto sektoru byly v předlistopadovém období napáchány, budou potřebovat několik desítek let na jejich zacelení a hlavně podporu všech zmíněných zúčastněných, tak abychom se mohli v budoucnu přiblížit vyspělým demokratickým státům. Cílem mé diplomové práce, jak již bylo řečeno, je zhodnocení, zda se na našem území nachází dostatek neziskových organizací či nikoli. Samozřejmě, že západoevropské státy a jiné světové velmoci se mohou pochlubit daleko rozsáhlejší základnou institucí neziskového charakteru, ale ve srovnání se státy postkomunistického bloku, jenž měli srovnatelné „startovací“ podmínky, si z této skupiny vedeme nejlépe, což bylo dokázáno i prostřednictvím konkrétních čísel v předchozích podkapitolách. To, že **český neziskový sektor netrpí absencí či nedostatkem organizací neziskového charakteru**, lze dokázat na obrovském nárůstu občanských sdružení. Vždyť od roku 1989, kdy u nás existovalo několik set organizací této právní formy, se do dnešní doby jejich množství navýšilo na více než 70 000; viz. tabulka 8 a 9. Problém není v množství existujících NNO, nýbrž v podmínkách, které brzdí rozvoj neziskového sektoru, mezi něž bezpochyby patří nízká efektivita českého neziskového sektoru, malý zájem společnosti, nedostatek podpory ze strany státu a českých podniků. Na řadu tedy přichází otázka, co je možné udělat pro budoucí rozvoj neziskového sektoru v ČR, což je obsahem mého cíle – stanovit doporučení pro budoucí rozvoj neziskového sektoru.

5.1.1 Doporučení pro budoucí rozvoj NNO

Tato doporučení jsou v podstatě reakcí na existující slabiny neziskového sektoru, jenž je potřeba aktuálně řešit. Tato doporučení lze shrnout do následujícího „desatera pro rozvoj NNO“.

1. Vztah státu a NNO

Vztah státu a NNO by měl fungovat na principu partnerství. Stát i NNO mají společné cíle jako například budování a podpora demokracie, řešení sociálních a společenských problémů současnosti v ČR. Příkladem je i postoj v období ekonomické krize, která samozřejmě neziskový sektor také zasáhla, ale je třeba si uvědomit, že NNO by se mohly podílet i na eliminaci dopadů této ekonomické krize třeba v oblasti zaměstnanosti. Vláda by měla nahlížet na NNO jako na odborníky ve svém oboru, stát nemá velmi často dostatek prostředků a odborných znalostí, aby mohl řešit problémy na stejné úrovni jako NNO. Vzájemná kooperace těchto dvou stran je tedy velmi důležitým potencionálním pohonem fungující společnosti a rozvoje neziskového sektoru.

2. Přístup českých podniků k NNO

Vzájemný vztah českých podniků a NNO je velmi důležitý pro budoucí rozvoj neziskového sektoru. Firmy by se měly zajímat a podporovat společnost, ve které realizují své podnikatelské aktivity, budovat vazby s NNO dlouhodobého charakteru a dokázat tím, že jsou to sociálně odpovědné podniky. Vztah NNO a firem může nabývat podobu pravidelného dárcovství. V tomto případě by měl stát optimálními daňovými zákony a ostatní legislativou motivovat firmy ke spolupráci a podpoře NNO.

3. Vztah veřejnosti k NNO

V otázce vzájemného vztahu veřejnosti a NNO je potřeba pracovat na několikrát zmíněné podpoře důvěry občanů a participaci ve věcech veřejných. NNO by měly vyvíjet aktivity k posílení pozitivní image v očích české veřejnosti. Velmi důležité je posílit význam individuálního dárcovství a dobrovolnictví, který u nás díky dobám totalitní éry nepatří mezi základní preference. Zde je velmi důležité posílit a vyzdvihnout význam dobrovolnictví ve společnosti.

4. Legislativa

V případě legislativy je potřeba zapracovat především v oblasti daňových zákonů a druhým neméně potřebným krokem je aktualizace dotačního systému. Prostřednictvím lepších daňových zákonů lze motivovat podniky a individuální dárce ke spolupráci s NNO a propracovaný dotační systém zase umožní neziskovým organizacím využít prostředky dotační politiky státu a prostředků z fondů Evropské unie. Velmi důležité je řešit otázku zpožděných plateb, které neziskové organizace přivádí do velkých problémů, řešením by mohl být i systém překlenovacích prostředků ze speciálně zřízeného fondu nebo překlenovací pomoc českých bank.

5. Vzdělávání

Je třeba klást velký důraz na oblast vzdělání specializované na neziskový sektor. Možností by bylo i otevírání speciálních studijních programů středoškolského a vysokoškolského studia. Neziskové organizace by měly mít ve vedení kvalifikovaný management, který bude umět využít všechny možnosti vícezdrojového financování, bude schopen vyhodnotit a zpracovat výsledky hospodaření. Dále je potřeba pro NNO získat odborníky v oblasti PR a komunikace, pro oslovování a budování vztahů s dárci a partnery a v neposlední řadě také s veřejností. Ve zkratce je třeba provést profesionalizaci v neziskovém sektoru.

6. Potřeba otevřené komunikace

Je nutné docílit transparentnosti v neziskovém sektoru, což povede i k posílení důvěry ve společnost. Je třeba komunikovat a informovat pozitivní úspěchy a zvládnuté případy. Zde je ale také třeba upozornit na fakt, že jedno pochybení či špatný krok může znamenat velký posun zpět.

7. Motivace českých podniků ze strany státu

Stát by měl svým postojem dát jasně najevo jaké hodnoty ve společnosti budou oceněny a podpořeny. Příkladem by byla motivující daňová zvýhodnění, například

možnost zaslat procentuální část daně na dobročinné účely, jako je tomu třeba v Polsku.

8. Sběr informací

Pro rozvoj neziskového sektoru má velký význam výzkum a nejrůznější statistická šetření, která zároveň mohou být zpětnou vazbou pro neziskové organizace o výsledku jejich snažení. Je potřeba zrealizovat komplexní sběr dat odrážející stav NNO a následně tato data zpřístupnit veřejnosti.

9. Otázka financování

Financování neziskového sektoru by mělo být postaveno na tzv. vícedrožovém charakteru, což by NNO mělo zajistit větší stabilitu. Tento způsob financování je podporován i ze strany státu, který tímto postojem chce upozornit na problém, že není možné spoléhat pouze na dotace ze státního rozpočtu. Optimální přístup je maximální využití celého finančního portfolia od zdrojů plynoucích z vlastní činnosti, prostředků ze státních zakázek, prostředků od dárců a využití dotací ze státní kasy a z fondů Evropské unie. Jak již bylo uvedeno, musí se také zapracovat na úpravě dotačních pravidel.

10. Vztahy mezi NNO

Důležitým hnacím motorem rozvoje je i interní komunikace mezi NNO samotnými. Je nutné apelovat na význam vzájemné spolupráce, kdy by například zkušené a úspěšné NNO měly předávat své zkušenosti a vědomosti těm menším a nezkušeným.

Jak je z předešlého výčtu doporučení, který zajisté není vyčerpávající, patrné, že před sebou máme velký kus cesty a záleží na celé české společnosti, vládě a především NNO samotných, jak se s aktuálními slabinami vypořádají.

Závěr

Neziskové organizace tvoří bezpochyby velmi důležitou součást dnešní společnosti, a to především z důvodu spoluúčasti při rozvoji občanské společnosti a řešení společenských problémů, na které je třeba se aktuálně zaměřit. Velký boom zažil český neziskový sektor těsně po pádu totalitního režimu, kdy lze v podstatě mluvit o znovuzrození tohoto sektoru. Dnes po 21 letech vývoje jsou neziskové organizace v ČR nucené čelit řadě problémů. Tato oblast je velmi často bagatelizována, což může zapříčínovat i nedostatek nasbíraných dat a informací a dále také existence velké řady předsudků a mýtů v očích české veřejnosti.

Cílem mé diplomové práce bylo zmapovat vývoj českého neziskového sektoru, zhodnotit množství působících organizací u nás a sestavit návrh doporučení pro budoucí rozvoj tohoto sektoru. Před samotnou analýzou rozvoje neziskového sektoru jsem v první řadě definovala základní pojmy jako jsou principy existence neziskových organizací, jejich funkce a hlavní pole jejich působení. Dále jsem také shrnula základní formy vícezdrojového financování. V hlavní části práce jsem se zabývala analýzou občanské společnosti a snažila se zachytit vývoj neziskového sektoru u nás, a to včetně stručné komparace s neziskovým sektorem v zahraničí. Cílem mé práce bylo také zhodnotit neziskový sektor v ČR co do počtu působících organizací. Po tom, co jsem nasbírala a posoudila všechna dostupná data a informace, považuji množství neziskových organizací v ČR za dostačující. Problémem však nadále zůstává nízká efektivita českého neziskového sektoru a existence jeho slabin. Neméně důležitou součástí mého cíle bylo sestavení návrhu doporučení, jakým způsobem lze zvýšit efektivitu neziskového sektoru a podpořit tím budoucí rozvoj tohoto nepostradatelného prvku společnosti.

Domnívám se, že bychom se měli zaměřit na následující oblasti. V první řadě je třeba zapracovat na vzájemném vztahu neziskového sektoru a státu, který by měl fungovat na principu dvou rovnocenných partnerů. Je nutné podpořit a ocenit sociálně odpovědné firmy a vyvíjet aktivity pro získání důvěry široké veřejnosti. Nezbytnou nutností se pro neziskový sektor stává zvýšení požadavků na vzdělání pracovníků a managementu neziskových organizací. Dle mého názoru se právě více kvalifikovaní pracovníci stanou odborníky ve svém specifickém oboru. Je neodkladné řešit aktuální potřebu výzkumu v neziskovém sektoru, apelovat na důležitost interní komunikace mezi NNO samotnými,

řešit problémy spojenými s legislativními nedostatky a posílit schopnost NNO využívat všechny dostupné prvky vícezdrojového financování, které je pro ně existenčně důležité.

Neziskový sektor v sobě má velký potenciál a záleží na všech zúčastněných stranách, tedy NNO, vládě a společnosti, s jakou intenzitou a především jakým směrem se tento sektor vydá.

Soupis bibliografických citací

Tištěné zdroje

ANGELOVSKÁ, O.; FRIČ, P.; GOULLI, R. 2009. *Revitalizace a konsolidace neziskového sektoru v ČR po roce 1989*. 1. vyd. Praha: AGNES, 2009. 340 s. ISBN 978-80-903696-7-2.

BOUKAL, P. ;VÁVROVÁ, H. a kol. 2009. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. 1. vyd. Praha: VSE Praha, Oeconomica, 2009. 86 s. ISBN 978-80-245-1293-8.

FRIČ, P. 2001. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice : výsledky výzkumu NROS a AGNES*. 1. vyd. Praha: AGNES, 2001. 115 s. ISBN 80-902633-7-2.

FRIČ, P. ; GOULLI, R. a kol. 2001. *Neziskový sektor v ČR*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 203 s. ISBN 80-86432-04-1.

LABOUTKOVÁ, Š. 2009. The Establishment of NGOs as One Growing Part of Developing Interest Groups in the Czech Republic. *E+M Ekonomie a Management*. 2009, roč. 12, č.1, s.14-29. ISSN 1212-3609.

MÜLLER, Karel. B. 2008. *Politická sociologie: politika a identita v proměnách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-380-2.

POSPÍŠIL, M.;NEUMAYR, M.; ŠKARABELOVÁ, S. ; MALÝ, I., MEYER, M.; SCHNEIDER, U. 2009. *Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti*. 1.vyd. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, 2009. 32 s. ISBN 978-80-904150-3-4.

REKTOŘÍK, J. a kol. 2007. *Organizace neziskového sektoru, Základy ekonomiky, teorie a řízení*. 2. aktualizované vyd. Praha: Ekopress, 2007. 182 s. ISBN 978-80-86929-25-5.

ROSENMYER, T. 2005. *Definice neziskového sektoru*. 1. vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. 52 s. ISBN 80-259-4057-0.

SALAMON, Lester M. a kol. 2003. *Global Civil Society. An Overview*. 1. vyd. Baltimore: The John Hopkins University, 2003. 70 s. ISBN 1-886333-50-5.

SALAMON, Lester M. a kol. 1999. *Global Civil Society: Dimension of the Nonprofit Sector*. 1. vyd. Baltimore: The John Hopkins University, 1999. 511 s. ISBN 1-886333-42-4.

Internetové zdroje

BALOGH, B., MÉSZÁROS, G., SEBESTÉNY, I. 2003. *Módszer és gyakorlat: A nonprofit statisztika 10 éve 1992-2002* [online]. Budapest, 2003. [cit. 2010-11-06]. 47 s. Dostupný z WWW: <www.nonprofitkutatas.hu/letoltendo/560_modszer.doc>.

Círke a náboženské společnosti [online]. Praha: Ministerstvo kultury, 2010. [cit. 2010-11-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.mkcr.cz/cirke-a-nabozenske-spolecnosti/default.htm>>.

Hlavní oblasti státní dotační politiky pro rok 2007 [online]. Praha: OS noviny, 2007. [cit. 2010-11-20]. 5 s. (PDF). Dostupný z WWW: <<http://www.osnoviny.cz/hlavni-oblasti-statni-dotacni-politiky-pro-rok-2007>>.

HYÁNEK, V. ; ŠKARABELOVÁ, S. ;ŘEŘUCHOVÁ, M. 2005. *Rozbor financování nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů* [online]. 1. vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. Systematické sledování ekonomického prostředí NNO. [cit. 2010-03-15]. 40 s. (PDF). Dostupný z WWW:

< http://www.e-cvns.cz/soubory/Rozbor_metody_problemy_reseni.pdf >. ISBN 80-239-5262-5.

KRAMER, Ralph M. 1981. *Voluntary Agencies in the Welfare State* [online]. Berkley, Los Angeles, London: University of Kalifornia Press, 1981. [cit. 2010-11-05]. 334 s Dostupný z WWW: < file:///C:/Users/admin/Documents/books.htm#v=onepage&q&f=false>. ISBN 0-520-04290-5.

Občanská společnost 2004. Závěrečná zpráva z reprezentativního šetření v rámci projektu CIVICUS Civil Society Index – Index občanské společnosti [online]. Praha: STEM – Středisko empirických výzkumů, květen 2004. [cit. 2010-10-06]. 27 s. (PDF). Dostupný z WWW: <<http://www.nros.cz/programy-nros/ukoncene-programy/index-obcanske-spolecnosti>>.

OUTLÁ, A. ; OUTLÁ, V. 2010. *Neziskový sektor* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2010. [cit. 2010-11-06]. 22 s. (PDF). Dostupný z WWW:

<http://www.google.com/cse?cx=015489265366623571386%3Aizzrwwg3bmqm&as_q=zalo%C5%BEn%C3%AD+nadace&ok.x=0&ok.y=0&ok=ok>.

Přehled základních typů neziskových organizací v ČR. [online]. Praha: Neziskovky.cz, o.p.s., březen 2010 [cit. 2010-10-05]. Dostupný z WWW: <http://neziskovky.cz/_dataPublic/attachments/baf51c60beabc8c02a62736620568fea/prehled_nno.pdf>.

RAKUŠANOVÁ, P. 2005. *Civil Society and Participation in the Czech Republic* [online]. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2005. [cit. 2010-11-10]. 58 s. (PDF). Dostupný z WWW: <http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/229_055%20zformatovany%20text%204%20pro%20tisk.pdf>. ISBN 80-7330-079-6.

Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů [online]. Praha: Vláda České republiky, 2008. [cit. 2010-12-05]. 58 s. (PDF). Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/publikace/rozbor_2008.pdf>

Služby pro veřejnost [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2010. [cit. 2010-11-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx?q=Y2hudW09OA%3d%3d>>.

Společenská odpovědnost firem [online]. Praha: BusinessInfo.cz, vydáno 2008-02-29. [cit. 2010-11-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/spolecenska-odpovednost-firem-pruvodce/1001234/47816/#p1>>.

Statistická ročenka České republiky 2005 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2010-10-26. [cit. 2010-11-13]. Dostupný z WWW: <http://www2.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/kapitola/10n1-05-_2005-1200>.

Statistika počtu nestátních neziskových organizací v letech 1990 – 2010 [online]. Praha: Neziskovky.cz, o.p.s., 2010 [cit. 2010-10-05]. 1 s. (PDF). Dostupný z WWW: <http://www.neziskovky.cz/clanky/511_538_543/fakta_neziskovky-v_statistika-poctu-neziskovych-organizaci/>.

STREČANSKÝ, B., BÚTORA, M., VAJDOVÁ, K., SZATMÁRY, Z., BÚTOROVÁ, Z., KUBÁNOVÁ, M., WOLEKOVÁ, H. 2006. *Mimovládne neziskové organizácie a*

dobrovoľníctvo [online]. Slovensko, 2006. [cit. 2010-11-05]. 39 s. (PDF). Dostupný z WWW: <<http://www.cpf.sk/files/File/Microsoft%20Word%20-%20MNO%20a%20Dobrovolnictvo%20Stvrtok%20Obed%20MB.pdf>>.

TRNKOVÁ, J. 2004. Společenská odpovědnost firem, kompletní průvodce tématem & závěry z průzkumu v ČR [online]. 1.vyd. Praha: Business Leaders Forum v rámci European Business Campaign for CSR, 2004. [cit. 2010-11-10]. 58 s. (PDF). Dostupný z WWW: <<http://www.blf.cz/csr/cz/vyzkum.pdf>>.

VAJDOVÁ, T., Mgr. PhD. 2005a. *Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje. Zpráva z projektu CIVICUS Civil Society Index pro Českou republiku* [online]. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o. , 2005. [cit. 2010-10-06]. 120 s. (PDF). Dostupný z WWW: <<http://www.nros.cz/programy-nros/ukoncene-programy/index-obcanske-spolecnosti>>. ISBN 80-7204-379-X.

VAJDOVÁ, T., Mgr. PhD. 2005b. *Zpráva o neziskovém sektoru v České republice* (Nadace rozvoje občanské společnosti) [online]. Dokument schválený vládou usnesením ze dne 5. ledna 2005 č. 19. [cit. 2010-04-05]. 38. (PDF). Dostupný z WWW: <<http://www.culturenet.cz/index.php?cmd=page&id=96#neziskovy>>.

VAVROUŠKA, P. 2010. *V Polsku končí „ostrá válka“ o daňového poplatníka*. Praha: Český rozhlas, vydáno 2010-04-30. [cit. 2010-11-21]. Dostupný z WWW: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/726897>.

V jakém stavu se nachází občanská společnost v době vstupu ČR do EU? [online]. Praha: STEM – Středisko empirických výzkumů pro NROS, 2004. [cit. 2010-10-06]. 9 s. Dostupný z WWW: <<http://neziskovky.cz/cz/fakta/neziskovy-sektor-v-cr/aktuality/1588.html>>.

Zhodnocení koncepce podpory rozvoje neziskového sektoru. Popis současného stavu neziskového sektoru v roce 2008 [online]. Praha: Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, 2008. [cit. 2010-09-10]. 61 s. (PDF). Dostupný z WWW: <http://www.osnoviny.cz/uploads/Dokumenty_ke_stazeni/vyzkum/Zhodnoceni_koncepce_podpory_rozvoje_neziskoveho_sektoru.pdf>.

Seznam příloh

Příloha A: Hlavní oblasti státní dotační politiky vůči NNO v roce 2007.....	102
---	-----

Příloha A: Hlavní oblasti státní dotační politiky vůči NNO v roce 2007

2

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

Příloha

k usnesení vlády
ze dne 7. června 2006 č. 690

Hlavní oblasti státní dotační politiky vůči nestátním neziskovým organizacím pro rok 2007

Hlavní oblasti	Činnosti NNO, jejichž rozvoj budou ústřední orgány státní správy podporovat	Ministerstva a poradní orgány vlády
poskytování sociálních služeb	podpora poskytování sociálních služeb osobám v nepříznivé sociální situaci ¹ ; podpora rozvoje poskytování zvláštních sociálních služeb v sociálně vyloučených komunitách; poskytování služeb sociální péče účastníkům národního boje za osvobození a válečným veteránům, včetně podpory zavádění standardů jejich kvality	MPSV, MO v součinnosti s KRP
ochrana a podpora zdraví, včetně péče o zdravotně postižené, chronicky nemocné a seniory	podpora programů zvyšujících účast občanů na vlastním zdravotním stavu, včetně prevence nákazy HIV/AIDS; pomoc při ohrožení zdraví; poskytování první pomoci; podpora programů zvyšujících účast zdravotně postižených a chronicky nemocných občanů na vlastním zdravotním stavu; podpora programů pro vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením; podpora programu veřejně účelných aktivit občanských sdružení; podpora programů zdravého stárnutí; podpora zdravotnických preventivních programů, včetně prevence úrazů a prevence obezity	MZ, MK, MZe, MMR, MŠMT, MŽP, MPSV
ochrana životního prostředí, udržitelný rozvoj	ochrana přírody a krajiny; zapojování veřejnosti do rozhodování v oblasti životního prostředí; udržitelný rozvoj na regionální úrovni; podpora činnosti Horské služby ČR	MŽP, MŠMT, MMR, MZe, MK
vzdělávání a rozvoj lidských zdrojů	podpora vzdělávacích aktivit v oblasti regionálního školství; další vzdělávání pedagogických pracovníků; vzdělávání dobrovolných pracovníků s dětmi a mládeží; vzdělávání trenérů v oblasti sportu; vzdělávání dobrovolných pracovníků v oblasti sportu pro všechny; propagace zdravého životního stylu; podpora programů přípravy na stárnutí; environmentální vzdělávání, výchova a osvěta; využívání kulturního dědictví pro vzdělávání a výchovu; profesní vzdělávání a zvyšování kvality poskytování služeb v oblasti drogové problematiky; podpora zvyšování informační gramotnosti obyvatel; podpora vzdělávání pracovníků v sociálních a v zdravotnických službách; podpora vzdělávání a školení pro české studenty v zahraničí a pro zahraniční příjemce v rámci transformační pomoci zahraničním partnerům; podpora interkulturního vzdělávání, výchovy a osvěty; podpora vzdělávacích aktivit v rámci integrace cizinců; podpora aktivní účasti NNO při řešení programů výzkumu a vývoje a využití jejich vědeckého potenciálu; podpora rozvoje terciárního sektoru vzdělávání, zejména kvality vzdělávání a její hodnocení; vícezdrojové financování; profesní vzdělávání managementu vysokých škol	MŠMT, MZ, MZe, MŽP, MK, RVKPP, MI, MPSV, MZV

¹ V souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

rozvoj, podpora a prezentace kultury, ochrana kulturního dědictví	podpora umělecké tvorby a její prezentace doma i v zahraničí; rozvíjení progresivních forem kultury; podpora neprofesionálních kulturních aktivit; památková péče, muzejnictví, knihovnictví; ochrana tradiční lidové kultury; podpora a ochrana kulturních tradic; podpora projektů tuzemských NNO zaměřených na spolupráci se zahraničím; asistenční pomoc českým krajanským komunitám v zahraničí; podpora uchování české jazykové svěbytnosti krajanských komunit v zahraničí; podpora audiovizu a médií; podpora prezentace vojenských tradic a neprofesionálních kulturních aktivit	MK, MŠMT, MMR, MŽP, MZV, MO, MZe
zapojení do zahraničních programů²	finanční spoluúčast státu na programech financovaných z fondů EU a ostatních zahraničních programů; komunitní rozvoj včetně naplňování principu partnerství; reprezentace ČR v zahraničí.	MZV, MŠMT, MK, MV, MŽP, MPO, MZe, MZ, MMR, MPSV
rozvoj sportu a tělovýchovy	péče o zlepšení zdraví a zvýšení fyzické zdatnosti populace; podpora obnovy a údržby sportovních zařízení; podpora zdravotně postiženým sportovcům; podpora antidopingového programu; podpora sportovních aktivit dětí a mládeže; zvýšení fyzické zdatnosti, speciálních dovedností a návyků určitých profesních skupin (Armáda ČR, Policie ČR, Hasičský záchranný sbor ČR); podpora výchovy ke zdravému životnímu stylu a sportu pro všechny; podpora státní sportovní reprezentace včetně přípravy sportovních talentů; podpora pohybových aktivit pro stárnoucí populaci; podpora branné přípravy mládeže a obyvatelstva, sportovní soutěže, branné hry; činnosti zajišťující provozování sportovního a rekreačního létání	MŠMT, MV, MO, MD
podpora rovných příležitostí žen a mužů	prosazování rovnosti žen a mužů; zvýšení obecného povědomí o problematice rovnosti žen a mužů; odstraňování genderových stereotypů; zvyšování podílu žen v pracovním a politickém životě; prosazování rovnosti žen a mužů v zaměstnání a podnikání; prosazování rovného odměňování; prosazování žen do vedoucích funkcí; prevence domácího násilí páchaného na ženách; prosazování rovnosti žen a mužů v romské komunitě.	MPSV, MŠMT, MZV, MPO, MK, MMR, MZ, MZe, MV, RVKPP
podpora fungující rodiny	podpora a rozvoj aktivit rodičů na rodičovské dovolené s jejich dětmi; výchova k odpovědnému partnerství, manželství a rodičovství; poradenství pro ženy a dívky v situaci nechtěného těhotenství; podpora rodinných forem náhradní péče; podpora a pomoc dětem opouštějícím ústavní nebo pěstounskou péči	MPSV
rozvoj dobrovolnické služby	podpora vysílajících organizací akreditovaných podle zákona o dobrovolnické službě	MV
podpora programů příslušníků národnostních menšin a etnických skupin včetně integrace příslušníků romských komunit a integrace cizinců	zajištění podmínek pro naplňování práv příslušníků národnostních menšin a podpora jejich programů a aktivit, včetně programů integrace příslušníků romských komunit; integrace cizinců; boj proti rasismu a diskriminaci	MK, MŠMT, MV, MPSV v součinnosti s KRP, RNR

² NNO mají možnost žádat o grant v rámci finančních mechanismů EHP / Norsko v souladu s platnou Výzvou a stanovenými pravidly v následujících oblastech:

- 1) Uchovávání evropského kulturního dědictví
- 2) Ochrana životního prostředí
- 3) Rozvoj lidských zdrojů
- 4) Zdravotnictví a péče o dítě
- 5) Podpora udržitelného rozvoje

Kontaktními místy pro žádosti o grant jsou příslušné resorty (např. MPSV, MŽP, MZ atd.).

podpora venkova	podpora zpracování a realizace strategií rozvoje venkova, rozvoje partnerství	MZe
péče o ohrožené a problémové skupiny obyvatel	resocializační a integrační aktivity skupin ohrožených sociálně patologickými jevy; prevence kriminality; pomoc obětem obchodování s lidmi; ochrana dětí a mládeže před nepříznivým vlivem médií (oblast nerefléktovaného násilí a pornografie); podpora prevence sociálně nežádoucích jevů a prevence kriminality	MV, MPSV, MZ, MZe, MMR, MK, MŠMT v součinnosti s KRP
ochrana spotřebitele a ochrana nájemních vztahů	rozvoj činností zaměřených na rozšiřování právního vědomí spotřebitelské veřejnosti; uplatňování ochrany spotřebitelů v praxi; podpora rozvoje spotřebitelského hnutí v těchto činnostech; právně osvětová činnost v oblasti bydlení	MPO, MMR, MZe
příprava a pomoc řešení mimořádných událostí a krizových situací včetně humanitárních	humanitární pomoc poskytovaná v ČR i v zahraničí; požární ochrana; Integrovaný záchranný systém; ochrana obyvatelstva při ohrožení životů, zdraví, životního prostředí a kulturních památek v důsledku vzniku mimořádných událostí a krizových situací – včetně příprav na tyto činnosti; prohlubování součinnosti NNO s partnery Integrovaného záchranného systému a navazování přeshraniční a přihraniční spolupráce; podpora ochrany občanů v nouzových situacích;	MZV, MŠMT, MK, MV, MŽP, MPO, MPSV, MO, MZ, MZe
bezpečnost provozu na pozemních komunikacích	podpora organizací zajišťujících činnost ke zvýšení bezpečnosti provozu na pozemních komunikacích	MD
zájmová a další volnočasová činnost pro děti a mládež	zabezpečování široké nabídky volnočasových aktivit mimo školních zájmových a dalších aktivit pro organizované i neorganizované děti a mládež; rozvoj dobrovolnictví a dobrovolné práce s dětmi a mládeží; rozvoj mobility a mezinárodní spolupráce dětí a mládeže; práce s informacemi pro děti a mládež; participace dětí a mládeže; rozvoj materiálně technické základny pro mimoškolní zájmové aktivity dětí a mládeže	MŠMT, MZe, MK
podpora financování probačních programů a rozvoje mediace v justici	podpora poskytovatelů sociálních služeb pro oblasti probačních programů a programů resocializačních programů, podpora programů v oblasti řešení konfliktů – mediace	MS
protidrogová politika	podpora programů specifické primární prevence, podpora programů vedoucích ke snižování rizik; léčba uživatelů drog a následná péče o tyto osoby; podpora rozvojových programů služeb; podpora programů mezinárodní spolupráce; podpora programů zaměřených na informace – výzkum – hodnocení	MPSV, MZ, MŠMT, MS, RVKPP
boj proti korupci	omezování prostoru pro korupční příležitosti; podpora zapojování veřejnosti a NNO do boje s korupcí; podpora protikorupčních aktivit v oblasti metodiky, vzdělávání, informačních a osvětových kampaní a materiálů, tvorby analytických studií; rozvoj spolupráce s dalšími institucemi.	MV
informační společnost	umožnění přístupu na Internet, podpora využívání informačních technologií; rozvoj informační společnosti	MI, MK
podpora a rozvoj mezinárodních vztahů a spolupráce	podpora prezentace událostí a trendů v oblasti zahraniční politiky a historie; dokumentace, archivace a publikování informačních materiálů; organizování konferencí a seminářů	MZV
rozvojová a transformační spolupráce, oblast veřejné diplomacie	podpora a posilování kapacit NNO podílejících se na zahraniční rozvojové pomoci a transformační spolupráci ČR; zvyšování povědomí veřejnosti o mezinárodních organizacích, jichž je ČR členem; podpora zahraniční rozvojové pomoci ČR; posilování povědomí české veřejnosti o rozvojové pomoci; zdůraznění podpory demokracie, lidských práv, zásad dobrého vládnutí a občanské společnosti jako klíčových a základních priorit při uplatňování rozvojové spolupráce.	MZV

Zdroj: Hlavní oblasti státní dotační politiky pro rok 2007, OS noviny, s. 2-4